

Spravodlivosť distribúcií v analýzach

Eva Bolfíková

Táto štúdia vznikla ako súčasť riešenia projektu VEGA 1/0675/12 (2012 – 2015). Spravodlivosť distribúcií v podmienkach modernej demokracie – filozofické, politologické a sociologické aspekty

Kľúčové slová:

sociálna spravodlivosť, spravodlivosť distribúcie, princípy spravodlivosti, modely spravodlivosti, práva a slobody, práca a odmeňovanie, výskum spravodlivosti

Kontaktné údaje:

doc. PhDr. Eva Bolfíková, CSc.
Prešovská univerzita
Fakulta humanitných
a prírodných vied, Ústav pedagogiky, andragogiky
a psychológie, Katedra andragogiky,
Ul. 17. novembra 1
080 01 Prešov
E-mail:
eva.bolfikova@unipo.com

Abstrakt:

Príspevok je venovaný problematike hodnotenia spravodlivosti distribúcií v komplexnom rámci, definovanom kľúčovými témami teórie a výskumu sociálnej spravodlivosti: princípy spravodlivosti, modely hodnotenia spravodlivosti a určené sféry distribúcií. Princípy spravodlivosti sú skúmané pre špecifiká distribuovaných zdrojov na 3 úrovniach: 1. oblasti zdrojov (ekonomické, politické, sociálne, všeľudské), 2. stupne distribúcií (MAKRO, MEZO, MIKRO) a 3. benefit distribúcií (ZISK a STRATA). Modely hodnotenia spravodlivosti sú definované v súlade so štandardne prijatými atribútmi: model skupinových hodnôt, model individuálnych záujmov, integratívny model. Sféry distribúcií boli vybrané s ohľadom na kľúčové zameranie výskumného projektu: práva a slobody občanov (rozhodovanie, príležitosti, vyjadrenie, mobilita), práca a zamestnanie – odmeňovanie (finančné odmeny, výhody, príležitosti). Faktory hodnotenia spravodlivosti sú definované v dvoch úrovniach, keď jedna z týchto úrovní zároveň figuruje aj v súbore ukazovateľov, čo poukazuje na významné multidimenzionálne aspekty a interaktívnosť študovaného priestoru: 1. ideológie a 2. princípy a pravidlá spravodlivých distribúcií. Výskumná hypotéza je formulovaná v predpoklade o tom, že charakter hodnotenia spravodlivosti distribúcií je diferencovaný s ohľadom na: 1. pravidlo distribúcie a 2. mieru významnosti ideológií pre spravodlivú spoločnosť. Získané výsledky analýzy sú popísané a interpretované.

Sociálna spravodlivosť ako predmet výskumu patrí rozhodne k tým, ktoré sú veľmi obľúbené okrem iného aj preto, že sa môžu dotýkať doslova všetkých oblastí spoločenského života a sú uchopiteľné nástrojmi mnohých vedných disciplín – filozofie, politológie, sociológie, psychológie, edukológie, ekonómie, kulturológie, organizačnej vedy, etiky, environmentalistiky, práva, verejnej správy, a ďalších.

1. Úvod do výskumu spravodlivosti distribúcií

Súčasťou každej teórie spoločnosti je aj koncepcia dobra, slobody a spravodlivosti v zmysle udržiavania sociálneho poriadku, resp. riešenia konfliktov. Vysvetľovanie otázok, spojených s podstatou a mechanizmami spravodlivosti, vrátane súboru kľúčových princípov, predkladá sociologické myslenie predovšetkým v línii svojich troch základných paradigiem (funkcionalistické, konfliktualistické a interakcionistické). R. Boudon (1992) však uvažuje o menej schematickom a účelnejšom diferencovaní prístupov k riešeniu problému spravodlivosti: *1. univerzalistické, 2. kultúrne a 3. interakcionistické*, keď ani význam troch kľúčových paradigiem sociologického myslenia neopomína.

Skupina teórií, ktoré tvoria *univerzalistickú koncepciu* spája svoje východiská s princípom, ktorý združuje požiadavky na spravodlivosť s procedurálnymi normami, alebo pravidlami, ktoré vedú k distribúcii dobier. Tento prístup tvrdí, že keď stojíme pred určitými procedurálnymi modalitami, alebo určitými typmi distribúcie, všetky indivíduá bez ohľadu na osobné, alebo sociálne okolnosti, či situáciu, *smerujú k rovnakým morálnym záverom* – daná situácia je spravodlivá, alebo nespravodlivá. Univerzalistická koncepcia tvrdí, že posudzovanie spravodlivosti je súčasťou prirodzenosti v ľudskej povahe. Boudon sem zaraďuje napr. Paretovu, a Rawlsovu koncepciu spravodlivosti.

Relativistické koncepcie spravodlivosti poukazujú na to, že posudzovanie spravodlivosti je úplne závislé na sociálnej situácii. Tieto koncepcie nachádzajú široké zázemie aj v dielach politických filozofov (najmä komunitaristov), ale aj sociológia priniesla do tejto sféry významné poznanie. Pomerne široký priestor bol venovaný zdôvodňovaniu tvrdenia, že hodnotiace úsudky (nie len) o spravodlivosti nemôžu byť pochopené nezávisle na osobitných sociálnych kontextoch.

Vo svojej najradikálnejšej forme, relativistická sociológia tvrdí, že takéto úsudky sú determinované a nie jednoducho podmienené, sociálnym kontextom. *Tak pravda, krása ako aj dobro sú produktom sociálnych determinácií.* Tieto teórie sú všeobecne inšpirované Marxovým a Durkheimovým prístupom. Od Durkheima pochádza myšlienka o determinácii hodnôt v spoločnosti špecifickým sociálnym kontextom. Poukazujú na ňu najmä tí autori, ktorí si želajú odvodiť relativistickú filozofiu hodnôt z kultúrnej diverzity spoločností. Časť z nich, inšpirovaná Marxom uvažuje smerom k chápaniu hodnôt komunity ako súčasť reality tých členov spoločnosti, ktorí presadzujú záujmy dominantnej triedy v spoločnosti.

Kultúrny relativizmus vedie k naturalistickej vízií ostatných ľudí, pričom ide o široko akceptovanú víziu, ktorá zdôrazňuje unikátnosť sociálnych kontextov a hodnotových systémov, vrátane predstavy o hodnotení spravodlivosti. Tieto nie sú spojené so žiadnym univerzálnym systémom štandardov, naopak, vytvárajú vlastné, osobité, zvyčajne ťažko porovnateľné (či neporovnateľné) modely hodnotenia spravodlivosti.

V súčasnosti veľmi atraktívny je *interakcionistický prístup*, ktorý sa prezentuje svojou snahou presiahnuť opozície medzi univerzalistami a relativistami. Ponúka koncepciu, podľa ktorej je možné pochopiť príčiny, ktoré vedú sociálnych aktérov k manifestácii svojich požiadaviek na spravodlivosť. Znamená to, že *posudzovanie spravodlivosti možno predikovať alebo dedukovať zo štruktúry sociálnych interakcií, v ktorých sú aktéri lokalizovaní.* Je však potrebné: 1. pracovať s konkrétnym systémom sociálnych interakcií (inak musíme uvažovať o nedefinovanej koncepcii spoločnosti) a 2. nie je možné dedukovať totálne úsudky o spravodlivosti tvorené systémom interakcií. (Boudon 1992, p.118)

Funkcionalistické línie štúdia spravodlivosti priniesli do tejto oblasti priestor pre systematické chápanie a ospravedlnenie nerovnosti v spoločnosti – a to svojou teóriou stratifikácie (Wrong 1959, Barber 1965). Autori tejto línie všeobecne kombinujú myšlienky Aristotela, Smitha a kontraktualistov, pripúšťajú univerzalistickú dimenziu a rešpektujú ideu sociálnej variability. Kritizovaní boli najmä vo vzťahu k snahe vytvárať predstavu o tom, že každú nerovnosť v spoločnosti je možné vysvetliť a ospravedlniť. Až Dahrendorf, v zmysle konfliktualistickej paradigmy, (1969) vo svojej eseji o pôvode nerovností dovoľuje upraviť pôvodnú funkcionalistickú predstavu a napomáha pochopiť, prečo sú nerovnosti v spoločnosti často akceptované ako legitímne. Poukazuje, okrem iného, aj na to, že pokiaľ ľudia súhlasia so spoločenským systémom, súhlasia aj s prípadnými nerovnosťami, ktoré sú v rámci neho vytvárané, keď poukazuje aj na možné zdroje konfliktov (Dahrendorf 1991).

2. Spravodlivosť distribúcií – empirická analýza hodnotenia spravodlivosti distribúcie zdrojov

2.1. Teoretický rámec analýzy

Rozsiahly a veľmi členitý priestor výskumu spravodlivosti distribúcií je pre výskumné aktivity veľkou výzvou, keď voľba okruhu výskumných zámerov korešponduje vždy s aktuálnou situáciou v prezentovanom systéme poznania. V snahe usporiadať výberový priestor v logickej štruktúre vzájomne súvisiacich oblastí boli teoretické východiská podkladom pre prípravu výskumného plánu.

2.1.1. Princípy a pravidlá distribúcie

Empirické teórie distributívnej spravodlivosti sú zvyčajne v niektorých atribútoch odlišné od tzv. normatívnych teórií (ktoré nachádzajú svoj základ v dielach politických a sociálnych filozofov), majú však aj mnoho spoločných znakov. Empirické teórie vysvetľujú diferencie v morálnej prijateľnosti rôznych distributívnych rozhodnutí, kým normatívne teórie zdôvodňujú, alebo kritizujú tieto rozhodnutia (s ohľadom na svoje kľúčové pozície – viď princípy distribúcií (Soltan, 1982)). Samotné empirické štúdie však možno sledovať v zmysle rozlíšenia dôrazu na význam individuálneho hodnotenia spravodlivosti, resp. na význam normatívnych koncepcií, ktoré zdôrazňujú vplyv vnímania sociálnych noriem na posudzovanie, či hodnotenie spravodlivosti.

Väčšina empirických štúdií pracuje s tromi základnými princípmi (nie pravidlami) – *rovnosť (egalitarionizmus)*, *proporcionalita (zásluhovosť)* – *equity a potreba*, keď významnou je rozlíšenie fázy (vstupnej, resp. výstupnej) a sféry distribúcie (zdroje).

Hodnotenie miery spravodlivosti je v mnohých prípadoch štúdií charakterizované ako silne individuálna záležitosť, rovnako ako predstava o tom, čo je spravodlivosť (férovosť). Ďalšie štúdie o hodnotení spravodlivosti uvažujú o významnej determinácii – nie individuálnymi úvahami, ale – normatívnymi cieľmi spoločnosti (Deutsch 1975). Podľa toho spôsob, akým prebieha hodnotenie spravodlivosti distribúcií je viazaný na rôzne ekonomické, sociálne a politické ciele. Deutsch tu predkladá svoju dobre známu a často citovanú formuláciu

o tom, že alokácie, založené na princípoch proporcionality, rovnosti a potreby budú v spoločnosti vnímané ako spravodlivé ak sú v spoločnosti zrejmé ciele, spojené s produktivitou, sociálnou harmóniou alebo humanitarizmom. Významná je pozícia, ktorá vychádza z orientácie na individuálne, resp. spoločenské hodnoty a z ich determinujúcej dispozície pre charakter celého spoločenstva (Deutsch 1975, Rawls 1993, Rescher 1966, Roskos 1973). Táto pozícia predikuje vplyv vnímania sociálnych noriem na úvahy o charaktere a miere spravodlivosti.

Normatívna konceptualizácia spravodlivosti vystupuje v kontraste voči štúdiám, ktoré zdôrazňujú skôr individuálne, než sociálnymi normami determinované hodnotenie spravodlivosti (distribúcií). Vychádza z platformy, predloženej politickými filozofmi a psychológmi, ktorí tradične predkladajú dve koncepcie férovosti, viazané na dve kľúčové hodnoty a s nimi spojené princípy distribúcie – proporcionalitu (napr. Walster, Walster 1975), alebo egalitarianizmus (napr. Sampson 1975).

Empirické štúdium *princípu proporcionality* je orientované na popis spravodlivej distribúcie v súlade s predpokladom, že férová situácia nastane v prípade rešpektovania vstupných podmienok (input) distribúcie a im adekvátnych výstupov (output). Teoretici proporcionality – equity (Adams 1963, Heider 1958) tvrdia, že tento význam proporcionality je členmi spoločnosti internalizovaný a že jeho využívanie je silnou predispozíciou spravodlivých distribúcií.

Do sociologickej perspektívy vstupuje distributívna spravodlivosť prácou G. Homansa (1958, 1961) s rešpektom k termínu, ktorý použil Aristoteles vo svojej Etike Nikomachovej. Homansova analýza distributívnej spravodlivosti bola vypracovaná v kontexte jeho teórie sociálnej výmeny a odvodená z princípu frustrácie-agresivity v behaviorálnej psychológii (Homans 1982). Empirický výskum distributívnej spravodlivosti nastupuje vo chvíli prezentácie Adamsovej teórie equity (1965). Adamsova analýza je budovaná na Homansovej a Blauovej (1964a, 1964b) formulácii teórie sociálnej výmeny ako aj na Festingerovom sociálnom porovnávaní a teórii kognitívnej disonancie (1954, 1957). Ďalší významný priestor bol výskumu distributívnej spravodlivosti venovaný v práci *Nové smery vo výskume spravodlivosti* (Walster, Berscheid 1973).

V psychologickom výskume dominuje equity koncepcia v 60-ych a začiatkom 70-ych rokov v zmysle snahy riešiť otázku o tom, akú alokáciu zdrojov ľudia vnímajú ako férovú, alebo spravodlivú (Adams 1965, Homans 1974, Leventhal, Anderson 1970, Walster, Berscheid

id, Walster 1973, Walster, Walster 1975). Základnou jednotkou equity je vstup (input), alebo „príspevok“, ktorí indivíduá prinášajú do vzťahu (ktorý môže byť pozitívny - zisk, alebo negatívny - strata) a výstup (output), ktorý indivíduá získajú v tomto vzťahu (obdobne môže byť pozitívny, alebo negatívny). Základná formula equity, napriek istým diferenciam v chápaní, má u autorov všeobecnú podporu a je daná vzťahom vstupov a výstupov v tej podobe, že „výstupy sú rastúcou funkciou vstupov“ (Harris 1976, s.197), teda, tí, ktorých príspevok je najväčší, by mali získať najviac.

Koncom 70-ych a v 80-ych rokoch sa vo výskumných prácach objavuje nespokojnosť s koncepciou equity ako hlavným princípom distributívnej spravodlivosti, keď najnovšie práce predkladajú tento princíp už nie ako hlavný ale ako jeden z možných, popri rovnosti a potrebe (Cohen 1986, Folger 1984, Greenberg and Cohen 1982, Hochschild 1981, Lerner, Lerner 1981, Mikula 1980). Ďalší vývin skúmania v orientácii na princípy distributívnej spravodlivosti smeruje k diskusiám o tom, či princípy equity, equality a need je potrebné konštruovať ako diferencované pravidlá, alebo ich možno spojiť v rámci jedného princípu. Niektorí autori (Walster, Walster 1975, Walster, Berscheid, Walster 1978) tvrdia, že rovnosť a potreba môžu byť ako princípy inkorporované do princípu equity, keď potreba v zmysle hodnoty vstupu a rovnosť v zmysle humánnosti sa stávajú relevantným vstupom. Kritici označujú tento prístup za nepresný a tvrdia, že chápanie princípov distributívnej spravodlivosti viac zatemňuje, než objasňuje (Schwinger 1980, Utne, Kidd 1980). Podľa nich, v súlade s *multi princíповým prístupom*, sú equity, rovnosť a potreba diferencovanými pravidlami spravodlivosti, ktoré operujú v diferencovaných situáciách. Výsledkom sú úvahy o podstate týchto pravidiel. Equity (ako pravidlo zásluhovosti) operuje najmä v situáciách „súťaže“, kde sú indivíduá v silnom napätí, kde existuje len minimálna interpersonálna príťažlivosť medzi indivíduami a hlavný cieľ skupiny je viazaný na produktivitu. Rovnosť (ako pravidlo rovnakých výstupov) operuje v situáciách, kde existuje skupinová solidarita a kooperatívna atmosféra a kde hlavný cieľ skupiny je orientovaný na harmóniu v skupine. Potreba ako pravidlo operuje v situáciách, ktoré sú charakterizované vysokou vzájomnou príťažlivosťou indivíduí, kde existuje intimita a vzájomná závislosť a kde cieľom skupiny je blaho indivíduí (Deutsch 1975, Lerner 1977, Sampson 1975, Schwinger 1980, Schwartz 1975).

Výskumníci v empirických štúdiách využívajú *princíp egalitarianizmu* ako determinujúci činiteľ tak pre procedurálnu (spravodlivosť procesov distribúcií) ako aj pre distributívnu (spravodlivosť výsledkov distribúcie) spravodlivosť spôsobom, ktorý hovorí o spravodlivosti

distribúcií, prinášajúcich výstupy na základe využitia princípu rovnosti, alebo v prípade procedúr, v ktorých ľudia majú rovný prístup k procesom rozhodovania o výstupoch distribúcií.

J.S. Coleman (1989) pracuje s tromi koncepciami rovnosti: 1. *rovnosť pred právom*, 2. *rovnosť výsledkov* (Hayek 1960, p.85, 1976, p.62-64) a 3. *rovnosť príležitostí* (Rawls 1993). *Rovnosť pred právom* implikuje skutočnosť, že zákony v štáte nerozlišujú medzi rôznymi jednotlivcami, že rozdiely medzi nimi sú irelevantné vo vzťahu k ich aktivitám a pozíciám, zároveň štát sa nesnaží eliminovať nerovnosti, ktoré vznikajú. *Rovnosť príležitostí* znamená, že štát zabezpečuje istotu, že nerovnosti v jednej generácii sa neprenesú do ďalších generácií, že príležitosti, ktoré majú deti, nie sú ovplyvňované nerovnosťami medzi rodičmi. *Rovnosť výsledkov* predkladá kontinuálnu, alebo periodickú intervenciu a redistribúciu štátom zabezpečovanej istoty, že nerovnosti, ktoré vznikajú pri každodenných aktivitách nie sú kumulované, ale naopak eliminované.

Rovnako princíp proporcionality ako princíp egalitarionizmu predikujú *hodnotenie miery spravodlivosti nie v závislosti od individuálnych hodnôt, ale v súlade s významom spoločenských cieľov*, keď práve proporcionality a rovnosť sú základnými hodnotami, ktoré diferencujú hodnotenie miery spravodlivosti v spoločnosti (Rasinski 1987). Túto úvahu možno v empirickom priestore ďalej modifikovať vo vzťahu ku konkrétnym testovaným hypotézam. Východiskovou platformou je predpoklad, že: 1. *možno rozlišovať medzi všeobecnými spoločenskými cieľmi a internalizovanou reprezentáciou týchto cieľov na úrovni individuálnych hodnôt* (Inglehart 1977) – rôzne spoločenské ciele, determinujúce hodnotenie spravodlivosti budú vnútorne reprezentované personálnymi hodnotami, keď potom možno rozlíšiť dva druhy hodnôt: a) proporcionality reprezentuje spoločenské úvahy o spravodlivosti ako equity a zároveň ekonomický individualizmus, b) egalitarionizmus reprezentuje spoločenské úvahy o sociálnej rovnosti a potrebe. 2. *ľudia, ktorí sú diferencovaní na základe súhlasu a podpory buď vo vzťahu k proporcionality, alebo vo vzťahu k egalitarionizmu, budú mať rozdielny pohľad na spravodlivosť rôznych socio-politických cieľov*.

Výsledky empirickej štúdie (Rasinski 1987) poukazujú na to, že úvahy o sociálnej spravodlivosti v spoločnosti variujú ako funkcia individuálnej hodnotovej orientácie. Tieto výsledky podporujú úvahy morálnych filozofov, ktoré smerujú k chápaniu indivíduí ako sudcov vo vzťahu k politickým cieľom (Tyler 1984). Podľa toho *hodnotenie spravodlivosti je významne determinované individuálnymi hodnotami subjektu hodnotenia*.

Inklinácia indivíduí k normám egalitarionizmu, resp. proporcionality však nemusí byť stabilná a nemenná, možno ju *podporiť, alebo naopak utlmiť*. Jeden z experimentov (Mitchel, Tetlock, mellers, Ordonez 1993) ukázal, že orientáciu na normy rovnosti možno posilniť napr. zdôrazňovaním procedurálnej neférovosti – diskriminácie na trhu práce, korelácie socioekonomických statusov a rasy, etnicity, pohlavia, náboženstva, atď. Inklinácie k normám proporcionality možno posilniť napr. zdôrazňovaním reštrikcií osobnej ekonomickej slobody, ktorá vyžaduje redistribúciu a trhovú reguláciu, zdôrazňovanie stupňa slobody a kontroly osobných pozícií, atď.

2.1.2. Hodnotenie spravodlivosti distribúcií

Relatívne samostatnú skupinu empirických štúdií predstavuje skúmanie distributívnej problematiky vo väzbe na empiricky identifikované modely hodnotenia spravodlivosti distribúcií s ohľadom na procedurálne aspekty, prezentované ako *model hodnoty skupiny* (group value model) a *model individuálneho záujmu* (self-interest model).

Model individuálneho záujmu, označovaný aj ako *inštrumentálny*, alebo *kontrolný model* (Thibaut, Walker 1975) vychádza z toho, že ľudia hľadajú možnosť kontroly nad procesmi rozhodovania, pretože tieto sa týkajú ich vlastných záujmov. Tento model hovorí o význame procedúr distribúcie pre hodnotenie férovosti distribúcie spôsobom, ktorý zdôrazňuje vieru ľudí v to, že výstupy, ktoré sú výsledkom neférových procedúr, sú neférové, ale len v prípade, že sú (výstupy) bezvýznamné vzhľadom na individuálne záujmy jednotlivca. Ak sú výstupy distribúcie pre jednotlivca prospešné, sú chápané ako férové bez ohľadu na charakter použitých procedúr. Greenberg (1986) zistil, že procedúry boli ihneď akceptované, ak výstupy boli pozitívne, resp. viedli k želaným výsledkom.

Model hodnoty skupiny, (Lind, Tyler 1988) poukazuje na pozitívne hodnotenie procedúr, ktoré podporujú skupinovú solidaritu. Tyler (1989) vysvetľuje, že tento model, resp. relačný model (Tyler, Lind 1992) argumentuje smerom k širšej koncepcii významu procedurálnej spravodlivosti, ktorá hovorí, že miera (chápanej) férovosti výsledku rastie s rastom miery férovosti použitých procedúr. Vlastné záujmy individua sú v tomto modele značne potlačené. Rozmer modelu hodnoty skupiny alebo tzv. *relačného modelu* špecifikuje tri problémy, týkajúce sa skupinového členstva a vzťahu autority a ostatných členov skupiny:

dôvera, neutralita a postavenie, keď model predpokladá dlhodobý vzťah medzi skupinou a autoritou a rieši aj ďalšie relevantné súvislosti. Posledné štúdie sú orientované najmä na sledovanie možností tohto modelu pri vysvetľovaní distributívnej a procedurálnej spravodlivosti (Robbins, Summers, Miller, Hendrix 2000)

Empirické testovanie chápania a hodnotenia uvedených princípov distribúcie je v mnohých štúdiách spojené práve s týmito modelmi a poukazuje na to, že princípy distribúcie sú rôznym spôsobom vnímané práve s ohľadom na kontext týchto modelov.

Podľa niektorých štúdií (napr. Diekman, Samuels, Ross, Bazerman 1997) existuje zjavné napätie resp. dilema medzi individuálnym záujmom a normou rovnosti pri alokácii zdrojov. Táto dilema nachádza svoje korene v snahe maximalizovať význam osobných záujmov v situácii distribúcie a naznačuje úvahy o postavení dvoch základných princípov – rovnosti a proporcionality vzhľadom na charakter individuálnych, resp. skupinových (spoločenských) záujmov.

Ďalšie analýzy (Lange 1999) poukazujú na to, že motivácie, s ktorými ľudia vstupujú do sociálnych interakcií sú oveľa širšie, než predstavuje kontrolný model individuálnych záujmov a že ich nemožno jednoducho zúžiť len na význam osobných výstupov. Táto úvaha je odvodzovaná z tendencie indivíduí podporovať výstupy v malých, veľkých skupinách, či kolektívoch, uvádzanej v literatúre o experimentálnych hrách, kooperácii a súťaži (Kelley, Stahelski 1970, McClintock, Liebrand 1988) ale aj v literatúre, venovanej spravodlivosti, férovosti, equity (Deutsch 1975, Lind Tyler 1988).

Van Lange (1999) predkladá tzv. *integratívny model sociálno-hodnotovej orientácie*, vychádzajúc zo samostatných modelov výstupov „pre seba“ a „pre ostatných“ v podobe typológie v troch kategóriách: 1. *kooperácia* (maximalizácia výstupov „pre seba“ aj „pre ostatných“), 2. *individualizmus* (maximalizácia výstupov „pre seba“ s minimálnym ohľadom na „pre ostatných“), 3. *súťaž* (maximalizácia relatívnej výhody nad „pre ostatných“). Táto typológia sa podieľala na formulovaní teoretických základov pre mnohé empirické štúdie (Kelley, Stahelski 1970, Kuhlman, Marshelo 1975, McClintock, Liebrand 1988, Sattler, Kerr 1991, Van Lange, Kuhlman 1994). Van Lange poukazuje na to, že tradičná koncepcia sociálno-hodnotovej orientácie je pre snahu objasniť primárne ciele indivíduí v rôznych orientáciách príliš limitovaná. Použijúc túto koncepciu - a s ohľadom na teóriu vzájomnej závislosti (Kelley, Thibaut 1978) a prehodnotenie posledných výskumov, venovaných kooperácii a súťaži - teda pristúpil k odvodeniu integratívneho modelu sociálno-hodnotovej orientácie, predpo-

kladajúc, že rozdiely medzi prosociálnou orientáciou (ktorá zahŕňa kooperatívnu orientáciu), individualistickou orientáciou a súťaživou orientáciou má byť chápaná v termínoch diferencií pokiaľ ide o výstupy „pre ostatných“ a pokiaľ ide o rovnosť vo výstupoch (Van Lange 1999, s.337). Podľa výsledkov rozsiahlej štúdie prosociálne orientovaní jednotlivci vsutku uprednostňovali distribúcie, orientované na výstupy „pre ostatných“ a na rovnosť vo výstupoch – v kontraste s typmi individualistov a súťaživých, čím sa potvrdili predpoklady, spojené s podstatou predkladaného integratívneho modelu, zároveň obohateného o ďalšie významné kontexty (napr. prosociálne orientovaní jedinci hodnotili svojich partnerov najmä v termínoch morálky, kým individualisti a súťaživí – v termínoch inteligencie).

Každý z uvedených modelov má svoje špecifiká a opodstatnenie v rozličných kontextoch distribúcií. Výskumy (Conlon 1993) však poukazujú na to, že pre vysvetlenie kontextu hodnotenia spravodlivosti distribúcií je efektívnejšie uvažovať o kombinácii modelu individuálnych záujmov a modelu skupinových hodnôt (Barry, Shapiro 2000, Geddes, Merriman Ros III, Dunlap-Hinkler 2003)

2.1.3. Spravodlivosť v právach a slobode občanov

Mnohé empirické štúdie sa venovali testovaniu troch základných princípov spravodlivosti: equity, rovnosť a potreba – ako pluralistický prístup (Schwinger 1980, Kabanoff 1991, Wagstaff 1994, Frederickson 1990), či testovanie teoretických koncepcii spravodlivosti, predovšetkým Rawlsovej teórie a princípov (Frohlich, Oppenheimer, Eavey 1987, Lissowski, Tyszka 1991, Bond, Park 1991, Gaertner 1994, Kangas 2000, Roemer 2001, Gotoh, Yoshikara 2003, Michelbach, Scott, Matland, Bornstein 2003)

Vo sfére občianskych práv okrem kľúčových princípov spravodlivosti však možno v zozname princípov a pravidiel nájsť aj množstvo ďalších, ktoré boli identifikované zväčša v podmienkach empirických štúdií. Tornblom (1992) sa pokúsil o *klasifikáciu princípov spravodlivosti* a predložil nielen uvažované princípy, ale aj tzv. *subpravidlá*, obohatené o úvahy *dôsledkových charakteristík použitia rôznych princípov a pravidiel*.

Anderson (1969) napríklad rozlíšil medzi dvomi hlavnými kategóriami princípov, založených na: 1. *exkluzívnom* a 2. *inkluzívnom kritériu hodnotenia*. Podľa toho princípy v druhej kategórii sú tie, ktoré vyžadujú diferencované hodnotenia recipientov vo vzťahu

k determinácii ich výstupov. Princíp príspevku (zásluhy) je vhodným príkladom na situáciu, kedy recipient musí byť hodnotený, napríklad, v termínoch svojich vstupov a ich významu pre skupinové ciele. Inkluzívne kritérium obsahuje alokačné princípy, ktoré zdôrazňujú recipientove charakteristiky, zdieľané všetkými ostatnými členmi daného sociálneho systému, na základe ktorých má právo získať rovný podiel z dostupných zdrojov.

Brickman a kol (1981) navrhuje tiež dvojsmerný spôsob klasifikácie princíпов (podobne ako Anderson) v súlade s ich mikro a makro orientáciou. *Mikrokritériá* spravodlivosti ľudia používajú pri posudzovaní spravodlivosti odmien indivíduí, alebo subskupín (napríklad potreby a príspevok), sú odlišné od tých, ktoré sú používané na hodnotenie férovosti distribúcie odmien v sociálnom systéme ako celku. *Makrokritériá* sú špecifikované napríklad tam, kde by mala byť garantovaná minimálna mzda, alebo limitovanie nerovnosti, atď.

Eckhoff (1974) vo svojej práci rozlišuje dva typy princíпов spravodlivosti: 1. tie, ktoré uvažujú o reciprocite - *retributívne princípy* a 2. tie, ktoré sú spojené s alokáciou - *distributívne princípy*. Retributívne princípy spravodlivosti sú orientované na reciprocitu a balancujú vo vzťahu dvoch indivíduí, alebo dvoch skupín, agregátov ľudí. V prípade distributívnej spravodlivosti tu neexistuje limit pre počet recipientov, ktorí môžu byť zahrnutí do distribúcie. Obidva tieto typy spravodlivosti sú založené na princípe rovnosti, ktorú chápe ako základ spravodlivej distribúcie.

Eckhoff nie je jediný, kto zdôrazňuje význam princípu rovnosti (ktorú ďalej člení: objektívna rovnosť, rovnosť príležitostí ...). Messick a Sentis (1983, p.68) tvrdia, že tento fakt môže byť príležitostne prehliadnutý, napríklad výskumníkmi, ktorí *rozlišujú: rovnosť výstupu od rovnosti výstupu vzhľadom na vstup (equity)*. Okrem toho autori uvažujú o: rovnosti prebytku, rovnosti výsledku na minimálnom stupni, rovnosti psychického (duševného) zisku z výmeny, procedurálnej rovnosti, alebo rovnosti v aplikácii pravidiel a procedúr a rovnosti príležitostí.

Vo vzťahu k princípu proporcionality možno spomenúť rozlíšenie charakteru príspevku: snaha, výkon, úspech, schopnosť, atď. Podobne princíp potreby možno rozšíriť o charakter potreby: biologickej, základnej a funkcionálnej.

Pre možnosti testovania významu a charakteru extrahovaných princíпов je veľmi dôležitá fáza operacionalizácie, od ktorej závisí spôsob, akým recipient princíp, resp. jeho použitie v konkrétnom kontexte, pochopí. To je fáza, keď nastupuje význam tzv. *subpravidiel* (Torblom 1992). Je totiž veľmi pravdepodobné, že pravidlo, ktorého použitie je v danej situácii

chápané ako mechanizmus pozitívneho hodnotenia spravodlivosti, môže byť v inej situácii chápané ako mechanizmus nespravodlivosti (Lamm, Kayser, Schanz 1983, Schmitt, Montada 1982).

Veľmi sledovaná a mnohokrát citovaná je práca Deutscha (1985), kde sumarizuje výsledky šiestich experimentov, venovaných účinnosti štyroch distributívnych princípov: *1. víťaz berie všetko*, *2. proporcionalita (príspevok, equity)*, *3. rovnosť* a *4. potreba*. Významné sú jeho zistenia nie len vo vzťahu k samotným princípom, ale tiež s ohľadom na: *1. výkonnosť (plnenie úloh)*, *2. postoj k úlohám*, *3. postoje k distributívnemu systému*, *4. postoje k členom skupiny*. Významné, okrem konkrétnych zistení je predovšetkým jej systematické, teoretickým rámcom veľmi precízne určené zázemie, takže sumárne, výskumom získané poznatky môžu slúžiť ako „organizačná štruktúra“, v rámci ktorej môžu byť inkorporované aj výsledky ďalších štúdií, pokiaľ sú pre sledovaný kontext relevantné.

Pokiaľ ide o efekty sledovaných princípov v Deutschovej práci, možno spomenúť niekoľko zaujímavých zistení, ktoré sa stali kľúčovými poznatkami v štúdiu kontextov distribučných princípov. Experimenty poukázali na to, že výkon a plnenie úloh nie sú diferencované vplyvom niektorého z distributívnych princípov, ale len pokiaľ sa pri plnení úloh nevyžaduje spolupráca. V prípade žiadanej spolupráce, najsilnejší pozitívny účinok má uplatnenie princípu rovnosti, najnižší stupeň produktivity bol zistený pri aplikácii pravidla: víťaz berie všetko. Postoj k úlohám a sledovanie významu predložených princípov distribúcie priniesol poznanie o tom, že k najvyššej motivácii pracovať a podávať výkony a k rastu skupinového výkonu viedol princíp rovnosti, zároveň sprevádzaný najnižšou motiváciou excelovať nad ostatnými členmi skupiny. Podobne pri sledovaní postoja k distributívnemu systému aj k ostatným členom skupiny boli zistené vysoké preferencie princípu rovnosti, najmä tam, kde skupina bola charakterizovaná blízkymi väzbami a silnou potrebou kooperatívnych postupov. Napokon, aj množstvo ďalších štúdií prinieslo podobné výsledky, ktoré poukazovali na to, že pri aplikácii princípu rovnosti (rovnosti výstupov) dochádza k posilneniu skupinovej solidarity a prehĺbovaniu interpersonálnej harmónie (Steiner 1972).

Pohľad na výsledky inej skupiny štúdií dáva možnosť nezotrvávať len na pozícii silnej preferencie princípu rovnosti, keďže poskytuje poznatky o tom, že maximálna efektívnosť princípu rovnosti nie je univerzálna, ale je viazaná na veľmi konkrétne podmienky – teda tam, kde sú potrebné tie atribúty, ktoré v sociálnom správaní jedinca a skupín sprevádzajú aplikáciu princípu rovnosti. Existujú však situácie, úlohy, skupiny, distributívne systémy, kde sa ako

výrazne efektívnejšie ukazuje použitie princípu príspevku (zásluhy), než rovnosti (Weinstein, Holzbach 1973) – súťaže, individuálnych motivácií a výkonov, atď.

Kayser vo svojej štúdii (1983) sledoval efekt piatich princípov: *potreby, rovnosti, príspevku, súťaže a poškodenia*. Štúdia je zaujímavá aj testovaním interakcií použitých pravidiel a charakteru zdroja. Výsledky poukazujú na to, že napr. princíp potreby je spájaný zvyčajne s kooperatívnou, intímnou atmosférou v skupine (obdobne ako v predchádzajúcich výskumoch), ale efekt interakcie princípu a zdroja ukázal vyššie preferencie – aj v takejto atmosfére - princípu rovnosti, než princípu potreby v prípade, že distribuovaným zdrojom boli peniaze. Zistil tiež významné interpohlavné diferencie, keď – podľa výsledkov - najmä ženy inklinujú k princípom rovnosti a potreby (atmosfére kooperácie a intimity). K obdobným, porovnateľným výsledkom dospeli aj ďalšie štúdie (Bolfíková 2000).

Rozdielne zistenia v prezentovaných štúdiách vo vzťahu k sledovaným princípom možno zdôvodniť významom ďalších, riadených, či náhodných premenných, keď významnou je i miera vhodnosti použitia toho – ktorého princípu (Mikula 1980b) a nemožno opomenúť ani diferencie, spôsobené kultúrnym a historickým kontextom. Scott, Matland, Michelbach a Bornstein (2001) vo svojej experimentálnej štúdii, venovanej normám distributívnej spravodlivosti, sledovali ako indivíduá využívajú štyri rozličné princípy alokácie, odvodené z normatívneho a empirického výskumu – rovnosť, zásluha, potreba a výkonnosť, v podmienkach nestrannosti a ktoré nezávislé faktory ovplyvňujú ich využitie. Zistenia smerovali k tomu, že indivíduá využívajú všetky uvedené princípy simultánne, ale miera ich významnosti je determinovaná rôznymi faktormi, keď, podľa očakávania, veľmi silné diferencie boli zistené v interpohlavných komparáciách.

2.1.4. Hodnotenie spravodlivosti distribúcií v oblasti práce a zamestnanosti

Sféra spravodlivosti predstavuje ten priestor štúdia (filozofov, psychológov, sociológov, ekonómov, atď.), ktorý je veľmi atraktívny tak v rovine teoretickej ako aj empirickej. Výskum rôznych atribútov spravodlivosti sa dotýka množstva oblastí sociálneho života – *práca a organizačné prostredie* (Brockner 1990, 1994, , Kabanoff, 1991, Gilliland 1994, Brockner, Wiesenfeld, Martin 1995, DeCononck, Stilwell 1996, Skarlicki, Folger 1997, Giacobbe-Miller, Miller, Weijun 1997, Tata 2000, Robbins, Summers, Miller 2000, Rutstrom, Williams 2000,

Younts, Mueller 2001, Cohen-Charash, Spector 2001, Richard, Tylor, Barnett, Nesbit 2002, Paterson, Green, Cary 2002, Sinclair 2003, Ambrose, Cropanzano 2003, Umphress, Labianca, Brass, Kass, Scholten 2003, Bernath, Feild, Giles, Cole 2004, Flint, Hernandez-Marrero 2004), *rodina* (Grote, Clark 2001, Bolfíková), *organizácie* (Greenberg 1990, Bolfíková 2000), *súdnic-tvo* (LaTour 1978, Thibaut, Walker 1975), *politická a občianska sféra* (Daniel III, 1979, Tyler, Caine 1981, Rasinski, Tyler, 1986, Tyler 1984, Tyler, Folger 1980, Tyler, Rasinski, McGraw 1985, Rasinski, 1987, Frederickson 1990, Kangas 2000, Arts, Gelissen 2001, Kaplow, Shawell 2003, Gotoh, Yoshihara 2003), *kultúrne kontexty* (Bond, Kwok, Swartz 1992, Bond, Park 1991, Lind, Tyler, Huo, 1997), *interpersonálne vzťahy* (Barrett-Howard, Tyler 1986, Beugre, Baron 2001), *nespravodlivosť* (Baker 1974, Donnewerth, Tornblom 1975, Lovaš 1995, Tornblom 1977)... a poskytuje prehľad veľmi intenzívnych analýz mechanizmov chápania, fungovania a hodnotenia spravodlivosti v kontexte vplyvu relevantných faktorov (mikro a makro – Brickman a kol 1981, Jasso 1983). Vypracovanie prehľadového materiálu by vyžadovalo pomerne rozsiahly priestor a tak možno postupovať len selektívne, v snahe vybrať najvýznamnejšie skúmané problémy a kontexty v orientácii na distributívnu spravodlivosť a princípy distribúcie ako základ hodnotenia spravodlivosti distribúcií.

Súčasná teória distributívnej spravodlivosti implicitne alebo explicitne špecifikujú referenčné štandardy, ktoré jednotlivci používajú pri hodnotení férovosti sociálnych odmien.

Takto je spôsob hodnotenia spravodlivosti v ďalšej línii empirických štúdií, venovaných organizačnému prostrediu, sfére práce a zamestnanosti, testovaný predovšetkým s ohľadom na význam porovnávania – a to v dvoch pozíciách.

Jedna pozícia vychádza z podstaty *equity teórie* (Adams 1965, Walster, Walster, Berscheid, 1978) a teórie sociálnej výmeny (Homans 1974). Tvrdí, že ľudia posudzujú výstupy distribúcií ako férové ak pomer ich vlastných vstupov a výstupov je porovnateľný (rovnaký) s pomerom vstupov a výstupov ostatných ľudí, kde základnou bázou je fenomén sociálneho porovnávania (Alwin 1987).

Významné miesto tu má Bergerova (1972) „*teória hodnoty statusu*“, ktorá poukazuje na to, že hodnotenie férovosti alokovaných odmien je založené na procese, popisovanom v termínoch referenčných štandardov. Referenčný rámec obsahuje existujúce informácie, zohľadňujúce charakteristiky a odmeny nie špecifických, ale tzv. generalizovaných osôb – ako objektu porovnávania. Podľa toho v priebehu sociálnej výmeny vyvíjajú jednotlivci normatívne očakávania vo vzťahu k miere odmeňovania typicky vzťahované k všeobecným trie-

dam indivíduí – odtiaľ „hodnota statusu“. V prípade, že jednotlivci získajú také charakteristiky v alokácií relevantných odmien, ktoré sú podobné ich referenčnej všeobecnej triede indivíduí očakávajú, že miera ich odmeňovania bude tiež podobná. Takéto referenčné porovnanie môže byť založené na podmienkach relatívne malých skupín (spolupracovníci), ale aj na veľkých skupinách ľudí (rovnakého pohlavia, identickej profesie, atď.), keď významný je predovšetkým rámec referencie. Model hodnoty statusu bol následne ďalej rozpracovaný (Jasso 1978, 1980), najmä smerom k rozšíreniu „jednoduchého“ porovnávania o priestor existenčných (a iných) kritérií, determinujúcich očakávania vo vzťahu k alokácii odmien ako základu pre porovnanie s aktuálnou distribúciou.

Hodnotenie spravodlivosti v zmysle *sociálneho porovnávania* slúži ako základ pre vytváranie množstva typológií spravodlivosti a nespravodlivosti, keďže poskytuje rámec, v ktorom môžu byť identifikované rôzne diferencované typy spravodlivosti (Tornblom 1992, p.182)

Druhá významná koncepcia spravodlivosti nachádza svoje východisko v *teórii relatívnej deprivácie* (Crosby 1976, Stouffer, Suchman, DeVinney, Star, Williams 1949) a argumentuje smerom k hodnoteniu spravodlivosti distribúcií v zmysle porovnávania reálneho a očakávaného (podielu zo zdroja), keď ako nespravodlivé sú posudzované tie distribúcie, ktorých výsledok je menej priaznivý (nepriaznivý), než očakávaný výstup.

Napriek tomu, že obidve tieto teórie – equity teória a teória relatívnej deprivácie - sa v mnohom líšia, sú to teórie distributívnej spravodlivosti, keďže sa sústreďujú na férovosť výstupov, ktoré ľudia získavajú. Je však potrebné pripomenúť, že aj pri riešení problematiky distributívnej spravodlivosti má otázka procedúr a postupov, ktoré vedú k rozhodnutiam a distribúcii, kľúčové miesto, čo napokon dokazujú vyššie uvedené empirické štúdie.

Okrem spomenutých dvoch „spôsobov“ porovnávania možno nájsť v empirickej literatúre aj tretí – *porovnanie aktuálneho stavu* (výsledku distribúcie) *s vnútornými štandardami*, odvodenými z vlastnej predchádzajúcej skúsenosti (Festinger 1954, Thibaut, Kelley 1959). V súvislosti s touto perspektívou možno sledovať množstvo snažení smerom k identifikácii základných mechanizmov, na báze ktorých ľudia posudzujú férovosť svojich odmien a ocenení (Blau 1964, Homans 1974, Weick, 1966). Množstvo práce na tomto probléme bolo skôr teoretickej a existovalo málo empirických poznatkov o tom, ktorý zo spôsobov porovnávania použije jedinec vo chvíli hodnotenia svojich odmien.

Štúdia Austina, McGinna a Susmilcha (1980) predstavila výskum, ktorý bol venovaný priamo miere použitia porovnávania (sociálne porovnanie vs. vnútorné štandardy) pri

hodnotení svojho finančného ocenenia. Austin a kol. zistili, že posudzovanie férovosti sa vzťahovalo na mechanizmy sociálneho porovnávania (so spolupracovníkmi), nie na predchádzajúce skúsenosti v pracovnej sfére. Taká bola situácia pokiaľ bolo sledované hodnotenie spravodlivosti ocenenia. Zmeny nastali vo fáze sledovania miery spokojnosti, keď významným sa stal nie len faktor spravodlivosti ocenenia, ale aj spokojnosti s týmto ocenením, s predpokladom, že hodnotenie ocenenia ako spravodlivého nemusí byť ekvivalentom spokojnosti s ocenením. Výsledky experimentu poukázali na to, že pokiaľ ide o spokojnosť, významnými sa stávajú tak mechanizmy sociálneho porovnávania ako mechanizmy vnútorných štandardov, vytváraných na základe minulých skúseností.

Súčasťou uvedených zistení je aj ďalší empirický fakt, ktorý poukazuje na to, že hodnotenie spravodlivosti distribúcií je vysoko závislé na podmienkach, v ktorých prebieha distribúcia - personálnych, situačných, a ďalších. Poukazuje na to i ďalší výskum (Bolfíková 2000), ktorý spochybňuje snahu uvažovať o možnostiach transsituačného charakteru mechanizmov hodnotenia miery spravodlivosti distribúcií, keď každá súčasť distributívnej udalosti (subjekt-objekt, pravidlá, zdroje, oblasť distribúcie, procedúry, výsledný podiel zo zdroja...) vystupuje ako významný faktor hodnotenia distribúcie. Sledovanie vysoko významných interakcií medzi situačným faktorom a pravidlom distribúcie naznačuje úvahy smerom k tomu, že súčasti distributívnej udalosti nefungujú ako nezávislé faktory, ale naopak v rôznych kombináciách vytvárajú silne špecifické prostredie pre utváranie hodnotiacich štandardov pre spravodlivosť distribúcií. Znamená to, že čím väčšie sú možnosti špecifikácie distributívnej udalosti, teda čím viac informácií o súčastiach distribúcie je k dispozícii, tým efektívnejšie je hľadanie mechanizmov hodnotenia spravodlivosti distribúcií.

Separovať použité procedúry a výsledok distribúcie všetkým je v hľadaní mechanizmov hodnotenia spravodlivosti distribúcií veľmi ťažké. Mnohé z empirických štúdií poukazujú tak na význam *procedurálnej* ako aj *distributívnej* spravodlivosti, ktoré sú zvyčajne chápané ako dve strany jednej mince (spravodlivosti) a zároveň na tzv. *interaktívnu* spravodlivosť. Významným je i moment vážnosti empirických zistení v tomto smere, čo znamená, že nejde len o teoretické dôvodenie a modelovanie, ale o empirické fakty. Podľa výskumov Greenberga (1986), Shepparda a Lewickeho (1987) ľudia sami, bez „návodu“ rozlišujú medzi problémami, spojenými s procedúrami a problémami, spojenými s distributívnou spravodlivosťou.

Vo fáze, keď prijmemo rozlíšenie procedurálnej a distributívnej spravodlivosti ako empirický fakt, nastupujú úvahy a empirické štúdium významu týchto dvoch typov spravodlivosti

pre celkové hodnotenie miery spravodlivosti. V prehľade výskumných materiálov možno sledovať *zdôvodňovanie a dokladovanie významu tak procedurálnej ako distributívnej spravodlivosti, resp. ich vzájomných interakcií, prípadne ako kontext „procedurálna, distributívna a interakčná spravodlivosť“* (Tata, Bowe-Sperry 1996, Skarlicki, Folger 1997, Tata 2000, Robbins, Summers, Miller 2000, Hauenstein, McConige, Flinder 2001, Beugre, Baron 2001, Brown, Trafimov 2003, Flint, Hernandez-Marrero 2004).

Experimenty a ďalšie empirické štúdie, ktoré zdôrazňujú význam procedurálnej spravodlivosti (Walker a kol. 1974, LaTour 1978, Tyler, Caine 1981, Lind, Tyler 1988) ďalej predkladajú analýzy úlohy ďalších kontextov – súdne procesy (Lind, Kulik, Ambrose, De Vera Park 1993, Tyler 1984), organizácie (Folger, Konovsky 1989, Skarlicki, Folger 1997, Younts, Mueller 2001), politika a občianstvo (Tyler, Folger 1980), atď.

Výskum v oblasti distributívnej spravodlivosti sa zvyčajne nevyhne rešpektovaniu významu procedurálnej fázy, ale k dispozícii sú aj zistenia, ktoré poukazujú na to, že výstupy môžu byť pre posudzovanie a hodnotenie spravodlivosti významnejšie, než procedúry (Lerner, Whitehead 1980, Rutte, Messick 1995).

Okrem orientácie na zdôrazňovanie jedného z typov spravodlivosti ako kľúčového mechanizmu, determinujúceho charakter hodnotenia spravodlivosti distribúcií možno v rámci empirického štúdia spravodlivosti distribúcií sledovať výskumy, ktoré ilustrujú význam vzájomných interakcií procedurálnych a distributívnych dizajnov v analýzach (Brockner 1990, 1994, Brockner, Wiesenfeld, Martin 1995, Cropanzano, Folger 1989, Folger, Martin 1986, Greenberg 1993, Conlon, 1993, Brockner, Wiesenfeld 1996, Flint, Hernandez-Marrero 2004). Takto sa vytvára priestor pre integráciu procedurálnej a distributívnej spravodlivosti, kde významnú pozíciu získala *heuristická teória férovosti*, na základe empirických zistení a dôkazov prezentovaná ako teória procedurálnej, ale aj distributívnej spravodlivosti. Vychádza z novších teórií procedurálnej spravodlivosti Linda a Tylera – modelu hodnoty skupiny (Lind, Tyler 1988), resp. relačného modelu (Tyler, Lind 1992), sledujúc najmä kontexty významu autority a informácie pre hodnotenie spravodlivosti.

2.2. Výskumný rámec, premenné, ciele, hypotézy

Výskum spravodlivosti distribúcií s ohľadom na východiská, predstavené v teoretickom rámci, umožňuje variovať formulácie zámerov v reflexii veľmi bohatého priestoru identifikácie relevantných sociálnych javov. Viesť prípravu výskumného plánu k určeniu užšie rámcovaného predmetu výskumu znamená preto veľmi intenzívne selektovať a nastaviť optiku kľúčových výskumných línií.

Analýza spravodlivosti distribúcií je v predstavovanom rámci ohraničená vybranými sférami spravodlivosti, ktoré v špecifikácii umožňujú určenie premenných, ich operacionalizáciu a formulovanie cieľov a hypotéz. Štruktúra výskumného plánu potom kopíruje definované ukazovatele hodnotenia spravodlivosti distribúcií, a faktory, ktoré determinujú variabilitu skúmaného priestoru.

Ukazovatele hodnotenia spravodlivosti distribúcií sú formulované ako úrovne, ktoré možno ďalej účelne členiť a v operacionalizácii špecifikovať. Umožňujú sledovať charakter procesu distribúcií – prostredníctvom hodnotenia miery spravodlivosti pravidiel distribúcií a procesov rozhodovania pri riešení distributívnych udalostí ale aj výsledku distribúcií s ohľadom na špecifikované zdroje distribúcií a sféry distribúcie:

1. **Princípy a pravidlá spravodlivých distribúcií** – rovnosť a zásluhovosť pre diferencované zdroje:

a/ *oblasti zdrojov*: ekonomické, politické, sociálne, tzv. všeľudské

b/ *stupne distribúcií*: MAKRO, MEZO, MIKRO

c/ *benefit distribúcií*: ZISK, STRATA

2. **Modely hodnotenia spravodlivosti distribúcií**: model skupinových hodnôt, model individuálnych záujmov, integratívny model

3. **Sféry distribúcií**:

a/ *práva a slobody občanov*: rozhodovanie, príležitosti, vyjadrenie, mobilita

b/ *práca a zamestnanie – odmeňovanie*: finančné odmeny, výhody, príležitosti

Faktory hodnotenia spravodlivosti distribúcií sú definované v dvoch úrovniach, keď jedna zároveň figuruje v súbore ukazovateľov, čo poukazuje na významné multidimenzionálne aspekty a interaktívnosť študovaného priestoru:

1. **Ideológia:** liberalizmus, konzervativizmus, socializmus, komunizmus, nacionalizmus, environmentalizmus, kresťanstvo

2. Princípy a pravidlá spravodlivých distribúcií.

Okruh výskumných otázok bol špecifikovaný smerom k formulovaniu kľúčových **cieľov** analýzy:

1. *Zistiť charakter hodnotenia spravodlivosti distribúcií s ohľadom na pravidlo distribúcie zdrojov*
2. *Zistiť charakter hodnotenia spravodlivosti procesu rozhodovania v distributívnych udalostiach*
3. *Zistiť charakter hodnotenia spravodlivosti distribúcie práv a slobôd občanov*
4. *Zistiť charakter hodnotenia spravodlivosti distribúcie odmien vo sfére práce a zamestnania*
5. *Zistiť charakter hodnotenia spravodlivosti distribúcií vo vybraných sférach s ohľadom na hodnotenie významnosti ideológií pre spravodlivú spoločnosť*

Vychádzajúc zo štruktúry výskumného plánu možno formulovať dve kľúčové **hypotézy**:

1. *Predpokladáme, že charakter hodnotenia spravodlivosti distribúcií zdrojov je diferencovaný s ohľadom na pravidlo distribúcie.*
2. *Predpokladáme, že charakter hodnotenia spravodlivosti distribúcií je diferencovaný s ohľadom na mieru významnosti ideológií pre spravodlivú spoločnosť*

Okrem určených faktorov hodnotenia spravodlivosti distribúcií v pozícii nezávisle premenných sú použité aj demografické charakteristiky: pohlavie, vek, vzdelanie, veľkosť miesta bydliska, sféra zamestnania.

2.3. Metóda

Analýza hodnotenia spravodlivosti distribúcií bola realizovaná ako kvantitatívny výskum, keď empirické dáta boli získané pomocou výskumnej metodiky S-D1. Štruktúra výskumnej metodiky zodpovedala určeným ukazovateľom a faktorom hodnotenia spravodlivosti distribúcií. Obsahovala v súhrne 6 relatívne samostatných, vnútorne členených testov:

Test A – IDEOLÓGIE

Test je zameraný na skúmanie miery významnosti určených *ideológií* pre spravodlivo usporiadanú spoločnosť. Operacionalizované sú jednotlivé ideológie, v štruktúre:

- liberalizmus (6 položiek)
- konzervativizmus (6 položiek)
- socializmus (6 položiek)
- komunizmus (5 položiek)
- nacionalizmus (6 položiek)
- environmentalizmus (6 položiek)
- kresťanstvo (6 položiek)

Hodnoty Crombachovej α sa pohybuje od 0.73 do 0.87. Položky boli merané pomocou 7 – stupňovej škály (1-rozhodne významné, 7-rozhodne nevýznamné).

Test B – MODELÝ

Test je štruktúrovaný ako kombinovaný v dvoch častiach. Prvá časť je venovaná voľnému popisu ľubovoľnej osobne prežitej situácie, kedy respondenti riešili otázku o tom, „čo je spravodlivé“. Účelom tohto popisu bolo uviesť respondenta do konkrétneho prostredia, ku ktorému bude vzťahovať svoje odpovede v meranej časti testu. Druhá časť testu je štruktúrovaná s ohľadom na charakter modelov hodnotenia spravodlivosti a umožňuje sledovať hodnotenie *rozhodovacieho procesu* pomocou operacionalizovaných charakteristík jednotlivých modelov:

- model skupinových hodnôt (7 položiek)
- model individuálnych záujmov (7 položiek)
- integratívny model (7 položiek).

Hodnota Crombachovej α sa pohybuje od 0,76 do 0.84. Položky boli merané pomocou 7 – stupňovej škály (1-rozhodne významné, 7-rozhodne nevýznamné). Takto bolo sledované, do akej miery významné sú tie postupy a určenia pri riešení situácie distributívnej udalosti, ktoré charakterizujú jednotlivé modely.

Test C – PRINCÍPY distribúcie pre ZDROJE

Test je zameraný na skúmanie hodnotenia spravodlivosti distribúcií zdrojov s ohľadom na použitý *princíp*: 1. „každému rovnako“, 2. „každému podľa zásluhy“. Zdroje distribúcie boli štruktúrované v dvoch úrovniach:

1. sféry zdrojov:
  - ekonomické (10 položiek)
  - politické (10 položiek)
  - sociálne (10 položiek)
  - tzv. všeľudské (10 položiek)
2. benefit distribúcie:
  - ZISK (v každej sfére zdrojov 5 položiek)
  - STRATA (v každej sfére zdrojov 5 položiek)

Hodnoty Crombachovej α sa pohybujú v rozpätí od 0,77 do 0,92 pre jednotlivé súbory zdrojov, resp. všetkých zdrojov pre jednotlivé princípy. Položky boli merané pomocou 7 – stupňovej škály (1-rozhodne spravodlivé, 7-rozhodne nespravodlivé).

Možnosť sledovania diferencií v hodnotení spravodlivosti s ohľadom na použitý princíp bola zabezpečená štruktúrovaním v režime opakovaného merania, vnútrosubjektový faktor PRINCÍP mal dve úrovne, podľa použitých princípov: 1. ROVNAKO, 2. ZÁSLUHY.

Test D – PRÁVA A SLOBODY

Štruktúra testu zohľadňuje rôzne sféry *práv a slobôd* občanov v slobodnej spravodlivej spoločnosti:

- rozhodovanie (17 položiek)
- hľadanie príležitosti na získanie... (4 položky)
- vyjadrovanie – hlas (7 položiek)
- potreba presunu – mobilita (7 položiek).

Hodnota Crombachovej α je v rozpätí od 0,82 do 0,92 pre jednotlivé súbory dimenzií slobody i súbor položiek pre sféru slobody súhrnne. Pre meranie bola použitá 7 – stupňová škála (1-rozhodne spravodlivo, 7-rozhodne nespravodlivo).

Test E – PRINCÍPY MAKRO-MEZO-MIKRO

Štruktúra testu umožňuje merať mieru spravodlivosti distribúcie zdrojov s ohľadom na objekt distribúcie na úrovniach:

- MAKRO (8 položiek)
- MAZO (8 položiek)
- MIKRO (8 položiek)

Hodnota Crombachovej α sa pohybuje v rozpätí od 0,92 do 0,97. Pre meranie bola použitá 7 – stupňová škála (1-rozhodne spravodlivé, 7-rozhodne nespravodlivé). Porovnanie miery spravodlivosti určených princípov distribúcie bolo zabezpečené dizajnom v režime opakovaného merania pre vnútrosubjektový faktor PRINCIP, s variantami: 1. ROVNAKO a 2. ZÁSLUHY.

Test F – PRÁCA A ZAMESTNANIE – ODMEŇOVANIE

Test je štruktúrovaný s ohľadom na charakter odmien za aktivitu v práci (7 položiek):

- Finančné odmeny
- Rôzne výhody
- Výnimočné príležitosti

V teste nie sú variované položky – aktivity, ale charakter odmeny za identické aktivity. Miera spravodlivosti odmeňovania je sledovaná s ohľadom na použitie princípu distribúcie v režime opakovaného merania pre vnútrosubjektový faktor PRINCIP v dvoch variantoch: 1. ROVNAKO a ZÁSLUHY.

Súčasťou metodiky S-D1 sú demografické charakteristiky: pohlavie, vek, vzdelanie, veľkosť miesta bydliska, stav, pracovná pozícia, sféra zamestnania.

Empirické údaje boli spracované pomocou metód deskriptívnej štatistiky, použité boli testy reliability, faktorová analýza, jednofaktorová analýza rozptylu ONEWAY, multifaktorová analýza rozptylu MANOVA pre opakované meranie, vnútrosubjektový faktor PRINCIP (1. ROVNAKO, 2. ZASLUHY). Pre štatistické spracovanie boli použité primárne merané dáta a súhrnné skóre.

2.4. Popis výskumnej vzorky

Výskumnú vzorku tvorilo celkom 444 respondentov, z toho 43,24% mužov a 56,76% žien z Košického, Prešovského a Banskobystrického kraja. Kritériom pre výber výskumnej vzorky bol jeden znak – pohlavie, v snahe rešpektovať prirodzené zloženie obyvateľstva podľa posledného sčítania obyvateľstva.

Tab.1 Štruktúra výskumnej vzorky podľa pohlavia a veku (v %)

Pohlavie	Vek							Spolu
	18-20	21-25	26-30	31-40	41-50	51-60	Nad 60	
Muži	17,19	75,00	0,00	3,13	1,56	1,56	1,56	100,00
Ženy	28,57	52,38	2,38	3,57	4,76	7,14	1,19	100,00
Spolu	23,65	62,16	1,35	3,38	3,38	4,73	1,35	100,00

Tab. 1 poskytuje údaje o štruktúre výskumnej vzorky podľa pohlavia a veku. Podľa týchto údajov najsilnejšiu vekovú skupinu tvoria respondenti od 21 do 25 rokov (62,16%) a respondenti vo veku do 20 rokov (23,65%). Ostatné vzdelanostné skupiny tvoria menšie skupiny, v približne podobnom zastúpení. Podľa toho, výskumu sa zúčastnili najmä mladí ľudia, ktorí tvoria aktuálny potenciál pre vnímanie spravodlivej spoločnosti.

Tab.2 Štruktúra výskumnej vzorky podľa pohlavia a vzdelania (v %)

Pohlavie	Vzdelanie						Spolu
	1	2	3	4	5	6	
Muži	0,00	3,13	14,06	12,50	60,94	9,38	100,00
Ženy	0,00	0,00	21,43	27,38	35,71	15,48	100,00
Spolu	0,00	1,35	18,24	20,95	46,62	12,84	100,00

Legenda:

1. Ukončené základné
2. Stredné odborné bez maturity
3. Stredné odborné s maturitou
4. Stredné všeobecné s maturitou
5. Vysokoškolské – bakalárske
6. Vysokoškolské – magisterské

Vzdelanostné skupiny sú vo výskumnej vzorke zastúpené nasledovne. Najväčšiu skupinu tvoria respondenti s vysokoškolským bakalárskym vzdelaním (46,62%), menšiu skupinu tvoria respondenti so stredoškolským všeobecným vzdelaním s maturitou (20,95%). Muži sú zastúpení najmä v najsilnejšej vzdelanostnej skupine (60,94%), v ostatných vzdelanostných skupinách je viac žien ako mužov.

Tab.3 Štruktúra výskumnej vzorky podľa pohlavia a veľkosti miesta bydliska (v %)

Pohlavie	Veľkosť miesta bydliska						Spolu
	1	2	3	4	5	6	
Muži	19,05	20,63	6,35	22,22	31,75	0,00	100,00
Ženy	17,07	21,95	13,41	20,73	18,29	8,54	100,00
Spolu	17,93	21,38	10,34	21,38	24,14	4,83	100,00

Legenda:

1. Od 500 do 1000 obyvateľov
2. Od 1001 do 5000 obyvateľov
3. Od 5001 do 10 000 obyvateľov
4. Od 10 000 do 100 000 obyvateľov
5. Od 100 001 do 500 000 obyvateľov
6. Nad 500 000

V Tab.3 je uvedené zloženie výskumnej vzorky podľa pohlavia a veľkosti miesta bydliska, keď najsilnejšiu skupinu tvoria respondenti s bydliskom od 100 001 do 500 000 obyvateľov (24,14%). Menšie skupiny tvoria respondenti s bydliskom od 5 001 do 10 000 obyvateľov (10,34%) a s bydliskom nad 500 000 obyvateľov.

2.5. Výsledky analýzy

Spracovanie empirických údajov prinieslo mnohé veľmi zaujímavé výsledky a umožňuje nahliadnúť do niektorých mechanizmov hodnotenia spravodlivosti distribúcií vo zvolenom okruhu. Variabilita skúmaného priestoru je v analýze uvedená niektorými väzbami, ktoré vysvetľujú vo výskumnom zámere definované spojenia, s vedomím jednej z možných ciest ich skúmania. Niektoré výsledky možno chápať ako nahliadnutie do mechanizmov kľúčových procesov hodnotenia spravodlivosti vôbec, niektoré sú výsostne špecifikované pre selektované prostredie. V súhrne však poskytujú ucelený obraz o predstavách a postojoch k problematike spravodlivosti vôbec a so vznikom ďalších relevantných otázok usmerňujú pozornosť výskumných zámerov na ďalšie súvisiace dynamiky.

Prezentácia výsledkov analýzy umožňuje v logickej nadväznosti sledovať kľúčové charakteristiky skúmaného javu v definovanom výskumnom rámci, v súlade s cieľmi analýzy. Zámerom bolo poskytnúť poznanie vnútorného usporiadania študovaného priestoru, ako aj jeho špecifikácie v spojení s relevantnými faktormi.

Súčasťou prezentácie výsledkov analýzy je prehľad vplyvu demografických charakteristík na hodnotenie spravodlivosti distribúcií, vždy s ohľadom na zistenú štatistickú významnosť diferencií, ktoré boli v charakteristikách demografických skupín respondentov zistené. Uvádzané sú len výsledky, kde bola štatistická významnosť potvrdená.

2.5.1. Hodnotenie spravodlivosti distribúcií – princípy rovnosti a zásluhovosti v optike ziskov a strát

Skúmanie hodnotenia spravodlivosti distribúcií s ohľadom na aplikáciu kľúčových princípov spravodlivosti umožnili empirické dáta, získané Testom A v metodike S-D1. Pre vytvorenie viacrozmerného priestoru analýzy boli zdroje distribúcií formulované v štyroch oblastiach – ekonomické, politické, sociálne, tzv. všeludské – v dvoch diferencovaných úrovniach – ZISK a STRATA. Hodnotenie spravodlivosti distribúcie týchto zdrojov bolo spojené s určením princípov distribúcie, posudzované v režime opakovaného merania, teda zvlášť pre princíp „KAŽDÉMU ROVNAKO“ a pre princíp „KAŽDÉMU PODĽA ZÁSLUHY“.

Faktorová štruktúra súboru položiek, v operacionalizácii zdrojov v sledovaných oblastiach umožňuje sledovať vnútorné usporiadanie týchto zdrojov s ohľadom na mechanizmy hodnotenia spravodlivosti, ktoré respondenti používajú ako logickú cestu.

Súbor položiek, použitých pre meranie hodnotenia spravodlivosti distribúcií v prípade aplikácie princípu „KAŽDÉMU ROVNAKO“ je podľa výsledkov faktorovej analýzy, uvedených v Tab.4, vnútorne štrukturovaný a poukazuje na existenciu logických vzorcov hodnotenia, v určitej pravidelnosti. Extrahovaných bolo 7 faktorov, ktoré čitateľne rozlišujú nie len oblasť, ale aj úroveň diferenciacie zdrojov, určených pre distribúciu. Znamená to, že ani v jednom prípade u extrahovaných faktorov nedochádza k „prepojeniu“ medzi oblasťami a úrovňami zdrojov.

FAKTOR 1 – všeludské zdroje v STRATE. Faktor je sýtený všetkými položkami, formulovanými v tejto skupine: strach, zúfalstvo, starosť, nenávisť, choroba. Ide o zdroje, ktoré vnímame ako nehmatateľné, nepočítateľné, veľmi úzko spojené s emocionalitou v negatívnej orientácii. Je to typ zdrojov, ktoré významne potvrdzujú ich definovanie ako „čokoľvek“, čo má pre ľudí v určitom geo-socio-kultúrnom priestore nejakú hodnotu a má zároveň atribúty distribúcie – vo fyzickej podobe, resp. na určitej úrovni abstrakcie. V oblasti všeludských

zdrojov pracujeme so špecifickým druhom zdrojov, ktoré sú aj vo verbálnej podobe významne emocionálne naladené. Na rozdiel od ostatných zdrojov sa podstatne viac dotýkajú každého človeka a tak predstava ich distribúcie je oveľa „osobnejšia“, než je tomu pri ostatných zdrojoch. Eigenvalue = 10,41 a % vysvetleného rozptylu = 26,04, čo jednoznačne poukazuje na to, že tento druh distribuovaných zdrojov vytvára veľmi silný, konzistentný mechanizmus (v testoch reliability sa tento súbor položiek samostatne javil ako najviac konzistentný, Crombachova $\alpha = 0,93$, čo je najvyššia hodnota v tomto súbore vnútorne členených položiek). Týmto sa STRATA vo všeľudských zdrojoch ukázala ako najintenzívnejšie hodnotená oblasť distribúcie podľa princípu ROVNOSTI.

Podstatne menej, ale tiež veľmi intenzívne je hodnotená oblasť sociálnych zdrojov na úrovni ZISKu, keď 4 z 5 položiek sýtia FAKTOR 2 – sociálny ZISK. Ide o položky: podpora v nezamestnanosti, zdravotnícka starostlivosť, rodinné prídavky, primerané bývanie. Eigenvalue pre tento faktor = 4,08 a % rozptylu = 10,20.

Ďalším silnejším, aj keď o niečo menej ako FAKTOR 1 a FAKTOR 2, je FAKTOR 3 – politická STRATA. Je sýtený položkami, ktoré definujú možné „prehry“ v oblasti politických zdrojov: trest za zneužitie moci, volebný neúspech, kritika v médiách, nedôvera politických kolegov. Eigenvalue pre tento faktor = 3,53 a % rozptylu = 8,82.

FAKTOR 4 – sociálna STRATA, je sýtený položkami, ktoré vypovedajú o rôznych podobách „úbytku“ zo sociálneho komfortu: strata zamestnania, zníženie sociálnych dávok, strata bývania, krátenie prospeschového štipendia. Eigenvalue = 2,41, % rozptylu = 6,04. Ide teda o zdroje, ktoré sú spojené s nízkou možnosťou „ovplyvniteľnosti“ zo strany objektu distributívnej udalosti a majú tak v prípade distribúcie podľa princípu ROVNOSTI, podobne ako väčšina ostatných, špecifické postavenie.

FAKTOR 5 – ekonomická STRATA. Tento faktor spája pod jeden menovateľ položky, ktoré označujú možnú nepriazeň v oblasti ekonomických zdrojov. Je sýtený položkami: prehra v lotérii, strata na burze, manko v podniku, škody na majetku, s rôznou mierou možnosti osobnej účasti na aktualizácii distributívnej udalosti. Eigenvalue = 1,98, % vysvetleného rozptylu = 4,95. Pre hodnotenie spravodlivosti distribúcií takýchto zdrojov v aplikácii princípu ROVNOSTI má tento druh zdrojov veľmi zvláštnu pozíciu.

FAKTOR 6 – všeľudské ZISKY. Napriek tomu, že celkovo všeľudské zdroje sú, ako bolo spomenuté vyššie, veľmi silne spojené s emotívnou bázou a sú veľmi osobne vnímané, v súboroch sledovaných druhov zdrojov sa intenzita mechanizmu ich hodnotenia „posúva“

až za predchádzajúce uvádzané zdroje, čo znamená, že celkovo je posudzovanie spravodlivosti distribúcií podľa princípu ROVNOSTI sústredené najprv na hodnotenie možností STRATY, až potom na možnosti ZISKU. Toto všeobecné „nastavenie“ je možné chápať ako mechanizmus, ktorý sa prejavuje aj v oveľa širších a inak špecifikovaných kontextoch. Rozhodne ho teda nemožno interpretovať ako výrazne spojený len so skúmanou a tu prezentovanou sférou. Eigenvalue = 1,59 a % rozptylu = 3,99.

FAKTOR 7 – politický ZISK. Je sytý položkami: politická moc, politická aktivita, volebné právo, založenie politickej strany. Eigenvalue = 1,36 a = rozptylu = 3,41. Podľa uvedených výsledkov sú politické zdroje na úrovni ZISKOV najmenej intenzívne hodnotené vo vzťahu k aplikácii princípu ROVNOSTI. Podľa toho možno uvažovať o tom, že tieto zdroje sú v spektre sledovaných distribúcií najmenej intenzívne hodnotené, resp., že ostatné zdroje zaujímajú významnejšiu pozíciu.

Tab. 4 Faktorová štruktúra ZDROJOV pre hodnotenie distribúcií „KAŽDÉMU ROVNAKO“

ZDROJE	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7
Úspešný obchod							
Akcie lukratívneho podniku							
Výhodné úroky na pôžičku							
Honorár za nadprácu							
Finančná podpora projektu							
Prehra v lotérii					0,73		
Strata na burze					0,80		
Manko v poniku					0,63		
Nízke hodnotenie práce							
Škody na majetku					0,61		
Politická moc							0,67
Politická aktivita							0,73
Poslanecká imunita							
Volebné právo							0,59
Založenie politickej strany							0,70
Nespokojnosť voličov							
Trest za zneužitie moci			0,57				
Volebný neúspech			0,73				
Kritika v médiách			0,76				
Nedôvera politických kolegov			0,80				
Vzdelanie v zahraničí							
Podpora v nezamestnanosti		0,66					
Zdravotnícka starostlivosť		0,74					
Rodinné prídavky		0,80					
Primerané bývanie		0,78					

Strata zamestnania				0,58			
Zníženie sociálnych dávok				0,75			
Strata bývania				0,82			
Krátenie prospechového štipendia				0,64			
Nedostatok liekov							
Úspech						0,66	
Zdravie						0,66	
Láska						0,75	
Spoločenské postavenie						0,74	
Odpustenie						0,76	
Strach	0,79						
Zúfalstvo	0,86						
Starosť	0,78						
Nenávisť	0,90						
choroba	0,83						
Eigenvalue	10,41	4,08	3,53	2,41	1,98	1,59	1,36
% rozptylu	26,04	10,20	8,82	6,04	4,95	3,99	3,41

Faktorová štruktúra zdrojov, určených pre distribúciu podľa princípu ROVNOSTI poukazuje na veľmi čitateľné mechanizmy hodnotenia miery spravodlivosti tým, že poukazuje na jasnú a „čistú“ štruktúru zdrojov, ktoré sú spájané do jednotných celkov v logike hodnotenia a tiež tým, že % rozptylu umožňuje sledovať, akú váhu má ten ktorý faktor v celkovom hodnotiacom spektre.

Zistenie o tom, že pri hodnotení miery spravodlivosti distribúcií nie je dôležitý len zdroj, ktorý je predmetom distribúcie, ale aj spôsob, akým bude distribúcia realizovaná, teda princíp, podporuje aj faktorová štruktúra položiek – distribuovaných zdrojov – pre aplikáciu princípu „KAŽDÉMU PODĽA ZÁSLUHY“, ktorá je odlišná od faktorovej štruktúry pre princíp „KAŽDÉMU ROVNAKO“.

Podobne, ako pri princípe „KAŽDÉMU ROVNAKO“, aj tu sú extrahované faktory sýtené položkami jednotlivých oblastí zdrojov a ich úrovni, ale v rozdielnom usporiadaní. Extrahovaných bolo 8 faktorov.

FAKTOR 1 – všeľudské STRATY je opäť „najsilnejším“ faktorom vo faktorovej štruktúre a je obdobne sýtený všetkými položkami v tejto skupine: strach, zúfalstvo, starosť, nenávisť, choroba. Eigenvalue = 10,95, % rozptylu = 27,38. Podľa toho, že aj tu ide o mechanizmus, ktorý je v hodnotení spravodlivosti distribúcie najsilnejší, je možné usudzovať o potvrdení veľmi intenzívneho zamerania respondentov na výrazne emotívne – a negatívne – orientované zdroje.

FAKTOR 2 – ekonomická STRATA. Je sýtený 3 položkami z 5 z tejto skupiny zdrojov: prehra v lotérii, strata na burze, manko v podniku. Eigenvalue % 3,49 a % rozptylu = 8,72. V porovnaní s aplikáciou princípu „KAŽDÉMU ROVNAKO“, je tento druh zdrojov pri hodnotení spravodlivosti distribúcií intenzívnejšie vnímaný, než tomu bolo pri aplikácii princípu „KAŽDÉMU ROVNAKO“. MOŽNO UVAŽOVAŤ O TOM, že pokiaľ je potrebné hodnotiť spravodlivosť STRATY pri ekonomických zdrojoch, princíp „KAŽDÉMU PODĽA ZÁSLUHY“ je vnímaný intenzívnejšie.

Tab. 5 Faktorová štruktúra ZDROJOV pre hodnotenie distribúcií „KAŽDÉMU PODĽA ZÁSLUH“

ZDROJE	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8
Úspešný obchod					0,74			
Akcie lukratívneho podniku					0,82			
Výhodné úroky na pôžičku								
Honorár za nadprácu					0,64			
Finančná podpora projektu					0,65			
Prehra v lotérii		0,77						
Strata na burze		0,76						
Manko v poniku		0,51						
Nízke hodnotenie práce								
Škody na majetku								
Politická moc						0,70		
Politická aktivita						0,76		
Poslanecká imunita								
Volebné právo						0,52		
Založenie politickej strany						0,61		
Nespokojnosť voličov								
Trest za zneužitie moci								
Volebný neúspech				0,79				
Kritika v médiách				0,79				
Nedôvera politických kolegov				0,71				
Vzdelanie v zahraničí								
Podpora v nezamestnanosti								
Zdravotnícka starostlivosť			0,74					
Rodinné prídavky			0,72					
Primerané bývanie			0,74					
Strata zamestnania							0,64	
Zníženie sociálnych dávok							0,70	
Strata bývania							0,65	
Krátenie prospechového štipendia							0,60	
Nedostatok liekov								
Úspech								0,67
Zdravie								0,60
Láska								0,71

Spoločenské postavenie									0,59
Odpustenie									0,76
Strach	0,73								
Zúfalstvo	0,77								
Starosť	0,75								
Nenávisť	0,85								
choroba	0,79								
Eigenvalue	10,95	3,49	3,08	2,39	1,85	1,75	1,35		1,17
% rozptylu	27,38	8,72	7,71	5,99	4,65	4,37	3,39		2,92

FAKTOR 3 – sociálny ZISK je sýtený položkami: zdravotnícka starostlivosť, rodinné prídavky, primerané bývanie, Eigenvalue = 3,08 a = rozptylu 7,71. Tieto zdroje sú v distribúcii hodnotené silnejšie pri aplikácii princípu „KAŽDÉMU ROVNAKO“.

FAKTOR 4 – politická STRATA. Tento faktor je sýtený 3 položkami z 5 vo svojej skupine: volebný neúspech, kritika v médiách, nedôvera politických kolegov, Eigenvalue = 2,39 a = rozptylu = 5,99. V porovnaní s hodnotení distribúcie týchto zdrojov pri aplikácii princípu „KAŽDÉMU ROVNAKO“, tento faktor vysvetľuje o niečo nižšie percento rozptylu.

FAKTOR 5 – ekonomický ZISK je sýtený položkami ekonomických zdrojov na úrovni ZISKu: úspešný obchod, akcie lukratívneho podniku, honorár za nadprácu, finančná podpora projektu, Eigenvalue =1,85, % rozptylu = 4,65. Tieto zdroje sa vo faktorovej štruktúre zdrojov, určených na distribúciu podľa princípu „KAŽDÉMU ROVNAKO“ vôbec nevyskytol. Možno preto uvažovať o tom, že ide o zdroje, ktoré sú intenzívne vnímané ako vhodné pre distribúciu podľa zásluhy.

FAKTOR 6 – politický ZISK je sýtený položkami, uvádzanými v skupine politických ZISKOV: politická moc, politická aktivita, volebné právo, založenie politickej strany, Eigenvalue = 1,75, % rozptylu = 4,37. V porovnaní s mierou, v akej sa tento faktor podieľa na celkovej štruktúre mechanizmov hodnotenia spravodlivosti distribúcií zdrojov pri princípe „KAŽDÉMU ROVNAKO“ je pozícia týchto zdrojov ako konzistentnej skupiny, významnejšia.

FAKTOR 7 – sociálna STRATA je sýtený 4 položkami z 5 v tejto skupine zdrojov: strata zamestnania, zníženie sociálnych dávok, strata bývania, krátenie prospechového štipendia, Eigenvalue = 1,35, % rozptylu = 3,39. Tieto zdroje sú hodnotené podstatne menej intenzívne pri použití princípu „KAŽDÉMU PODĽA ZÁSLUHY“, než pri princípe „KAŽDÉMU ROVNAKO“.

FAKTOR 8 – všeludské – ZISK. Tento faktor je sýtený všetkými položkami vo svojej skupine a podľa miery, v akej sa podieľa na vysvetľovaní celkového rozptylu vo faktorovej štruk-

túre, ide o súbor zdrojov, ktoré sú podstatne menej intenzívne hodnotené v optike aplikácie princípu „KAŽDÉMU PODĽA ZÁSLUHY“, než je tomu pri princípe „KAŽDÉMU ROVNAKO“. Obdobne však, nepatrí medzi najsilnejšie mechanizmy v hodnotení spravodlivosti distribúcií.

Prehľad faktorovej štruktúry distribuovaných zdrojov pre sledované princípy distribúcie poukazuje jednoznačne na to, že použitý princíp rozhodne predznamenáva diferencie v spôsobe, akým respondenti pracujú pri hodnotení spravodlivosti a tvorbe mechanizmov hodnotenia ako ohraničených vzorcov.

Tab.6 Interpohlavné diferencie v hodnotení spravodlivosti distribúcie ZDROJOV „KAŽDÉMU ROVNAKO, súhrnné skóre

ZDROJE	F	p	Priem. Skóre - M	
			muži	ženy
Ekonomické	3,71	0,05	3,79	4,05
Politické	0,76	0,38	3,62	3,50
Sociálne	3,50	0,05	3,60	3,35
Všeľudské	0,12	0,73	3,05	3,01
ZDROJE súhrnne	0,16	0,69	3,11	3,08

Prehľad zistení pre hodnotenie spravodlivosti distribúcií zdrojov s ohľadom na aplikovaný princíp obsahuje aj diferencie, ktoré vznikajú medzi rôzne definovanými skupinami respondentov. V analýze sú uvedené len tie, ktoré boli zistené ako štatisticky významné. V Tab.6 sú prezentované údaje k interpohlavným diferenciám v hodnotení spravodlivosti distribúcie zdrojov pri aplikácii princípu „KAŽDÉMU ROVNAKO“ pre jednotlivé oblasti zdrojov a súhrnne pre distribúcie s týmto princípom celkovo. Podľa týchto údajov sú diferencie medzi mužmi a ženami štatisticky významné v prípade distribúcií ekonomických ($F=3,71$ a $p=0,05$) a sociálnych ($F=3,50$ a $p=0,05$) zdrojov, keď pri ekonomických zdrojoch sú tieto diferencie o málo väčšie.

Pohľad na priemerné namerané skóre poukazuje na to, že prístup mužov a žien je rozdielny aj v porovnaní s typom distribuovaného zdroja. Kým pri distribúcii ekonomických zdrojov považujú muži princíp ROVNOSTI za spravodlivejší ($M=3,79$), než ženy ($M=4,05$), pri distribúcii sociálnych zdrojov je to naopak, ženy považujú použitie tohto princípu za spravod-

livejšie (M=3,35), než muži (M=3,60). Celkovo však aj muži považujú princíp ROVNOSTI za spravodlivejší pri distribúcii sociálnych, než pri distribúcii ekonomických zdrojov.

Skupina mužov celkovo pri hodnotení distribúcií podľa princípu ROVNOSTI vykazuje priemerné skóre, ktoré možno uviesť ako lepší priemer. V skupine žien je táto tendencia obdobná, keď okrem distribúcie ekonomických zdrojov je tu zistené nižšie priemerné skóre pri distribúcii všetkých zdrojov, než je tomu u mužov. Distribúcie ekonomických zdrojov sú jediné, ktoré hodnotia pri použití princípu ROVNOSTI ako menej spravodlivé, než muži. Celkovo je teda princíp ROVNOSTI pozitívnejšie hodnotený v skupine žien, než v skupine mužov. Najnižšie priemerné skóre bolo v oboch skupinách namerané pri hodnotení distribúcií všeľudských zdrojov, kde je zároveň aj rozdiel medzi mužmi a ženami najmenší, takmer žiadny.

Tab.7 Interpohlavné diferencie v hodnotení spravodlivosti distribúcie ZDROJOV „KAŽDÉMU ROVNAKO“ - ZISK, súhrnné skóre

ZDROJE	F	p	Priem. Skóre - M	
			muži	ženy
Ekonomické	0,99	0,31	3,35	3,49
Politické	6,00	0,01	3,76	3,38
Sociálne	13,06	0,00	3,28	2,70
Všeľudské	3,15	0,07	3,08	2,77
ZDROJE súhrnne	5,72	0,01	3,37	3,09

Interpohlavné diferencie v hodnotení spravodlivosti distribúcií zdrojov podľa princípu „KAŽDÉMU ROVNAKO“ na úrovni ZISKU poukazujú na výraznejšie rozdiely v hodnotiacom prístupe. Údaje, uvedené v Tab.7 umožňujú konštatovať štatisticky významné diferencie v hodnotení spravodlivosti pre ZISK celkovo (F=5,72 a p=0,01), ale aj jednotlivo pre určené oblasti zdrojov. Najväčšie sú diferencie v hodnotení distribúcie sociálnych zdrojov (F=13,06 a p=0,0 a politických zdrojov (F=6,00 a p=0,01). Priemerné skóre sa celkovo pohybuje v spektre lepšieho priemeru, keď celkovo je aplikácia princípu „KAŽDÉMU ROVNAKO“ pre ZISK hodnotená ako spravodlivejšia v skupine žien (M=3,09), než v skupine mužov (M=3,37). Tam, kde sú diferencie medzi mužmi a ženami najväčšie – pri distribúcii sociálnych zdrojov – ženy vykazujú najnižšie priemerné skóre vôbec (M=2,70), keď pre mužov tu bolo namerané skóre M=3,28, teda podstatne vyššie. Skupina mužov vykazuje najnižšie skóre pri distribúcii

všeľudských zdrojov na úrovni ZISKU ($M=3,08$). Je to síce vyššie skóre ako je tomu v skupine žien ($M=2,77$), ale ženy aplikáciu princípu ROVNOSTI hodnotia ako spravodlivejšiu vo vzťahu k distribúcii sociálnych, než všeľudských zdrojov.

Tab.8 Interpohlavné diferencie v hodnotení spravodlivosti distribúcie ZDROJOV „KAŽDÉMU ROVNAKO“ - STRATA, súhrnné skóre

ZDROJE	F	p	Priem. Skóre - M	
			muži	ženy
Ekonomické	5,04	0,02	4,23	4,62
Politické	0,60	0,43	3,49	3,62
Sociálne	0,22	0,63	3,92	3,99
Všeľudské	1,45	0,22	3,83	4,08
ZDROJE súhrnne	2,70	0,10	3,87	4,08

Kým ženy hodnotia aplikáciu princípu ROVNOSTI ako najmenej spravodlivú pri distribúcii ekonomických ZISKov ($M=3,49$), muži vykazujú najvyššie skóre a teda najmenej pozitívne hodnotenie distribúcie politických ZISKov ($M=3,76$).

Menšie diferencie v hodnotení spravodlivosti distribúcií zdrojov s aplikáciou princípu ROVNOSTI medzi mužmi a ženami boli zistené pri distribúcii zdrojov na úrovni STRATY, keď celkové diferencie nie sú ani štatisticky významné ($F=2,70$ a $p=0,10$). Údaje, uvedené v Tab.8 poukazujú tiež na to, že štatisticky významné sú tu len diferencie v hodnotení spravodlivosti pri distribúcii ekonomických zdrojov na úrovni STRATY ($F=5,04$ a $p=0,02$). Priemerné skóre sa pohybuje už v spektre horšieho priemeru, čo je výraznejšie u žien ($M=4,62$), než u mužov ($M=4,23$). Podľa priemerných skóre, nameraných pre ďalšie oblasti zdrojov je celkovo hodnotenie využitia princípu ROVNOSTI pre distribúciu STRATY menej spravodlivé, než pri distribúcii ZISKu, keď tento kritickejší postoj je menej silný v prípade distribúcie politickej STRATY (M u mužov $=3,49$ a M u žien $=3,62$), než pri STRATE v ostatných oblastiach zdrojov.

Tab.9 Interpohlavné diferencie v hodnotení spravodlivosti distribúcie ZDROJOV „KAŽDÉMU PODĽA ZÁSLUHY“, súhrnné skóre

ZDROJE	F	p	Priem. Skóre - M	
			muži	ženy
Ekonomické	1,63	0,20	3,11	2,95
Politické	0,39	0,53	3,44	3,35
Sociálne	1,35	0,24	3,37	3,56
Všeľudské	2,78	0,09	3,50	3,79
ZDROJE súhrnne	0,29	0,58	3,36	3,42

Výsledky spracovania empirických údajov poukazujú na to, že interpohlavné diferencie sú podstatne menšie v prípade hodnotenia spravodlivosti distribúcií zdrojov v aplikácii princípu „KAŽDÉMU PODĽA ZÁSLUHY“, než je tomu pri distribúciách „KAŽDÉMU ROVNAKO“. Súhrnné údaje pre zistenia vo vzťahu k jednotlivým oblastiam zdrojov sú uvedené v Tab.9 a na ich základe možno konštatovať, že tieto diferencie nie sú štatisticky významné ani pri jednej z oblastí zdrojov, keď priemerné namerané skóre mierne naznačuje tendenciu pozitívnejšieho hodnotenia v skupine žien pri distribúcii ekonomických a politických zdrojov, než u mužov a naopak pozitívnejšie hodnotenie mužov vo vzťahu k distribúcii ostatných oblastí zdrojov.

Tab.10 Interpohlavné diferencie v hodnotení spravodlivosti distribúcie ZDROJOV „KAŽDÉMU PODĽA ZÁSLUHY“ - ZISK, súhrnné skóre

ZDROJE	F	p	Priem. Skóre - M	
			muži	ženy
Ekonomické	13,30	0,00	3,06	2,58
Politické	0,07	0,79	3,56	3,52
Sociálne	0,02	0,89	3,47	3,50
Všeľudské	0,97	0,32	3,33	3,51
ZDROJE súhrnne	0,34	0,56	3,36	3,28

Hodnotenie spravodlivosti distribúcií zdrojov podľa princípu „KAŽDÉMU PODĽA ZÁSLUHY“ na úrovni ZISKu je diferencované len vo vzťahu k distribúcii ekonomických zdrojov

($F=13,30$ a $p=0,00$) štatisticky významne. Ostatné oblasti zdrojov, ani zdroje súhrnne nevykazujú signifikantné diferencie medzi mužmi a ženami v hodnotení distribúcie podľa princípu „KAŽDÉMU PODĽA ZÁSLUHY“. Priemerné skóre, uvedené v Tab.10 umožňuje konštatovať, že ženy považujú distribúciu ekonomických ZISKov v aplikácii sledovaného princípu za viac spravodlivú ($M=2,58$), než muži ($M=3,06$).

Tab.11 Interpohlavné diferencie v hodnotení spravodlivosti distribúcie ZDROJOV „KAŽDÉMU PODĽA ZÁSLUHY“ - STRATA, súhrnné skóre

ZDROJE	F	p	Priem. Skóre - M	
			muži	ženy
Ekonomické	1,22	0,26	3,16	3,32
Politické	0,61	0,43	3,34	3,20
Sociálne	1,28	0,23	3,28	3,63
Všeľudské	3,94	0,04	3,66	4,07
ZDROJE súhrnne	2,49	0,11	3,35	3,56

Situácia v hodnotení spravodlivosti distribúcií zdrojov na úrovni STRATY v aplikácii princípu „KAŽDÉMU PODĽA ZÁSLUHY“ poukazuje na to, že diferencie v hodnotení medzi mužmi a ženami sú štatisticky významné v oblasti všeľudských zdrojov. Distribúcie všeľudských zdrojov na úrovni STRATY ($F=3,94$ a $p=0,04$) sú ženami chápané ako menej spravodlivé ($M=4,07$) v zásluhovom režime, než mužmi ($M=3,66$). Celkovo, až na oblasť politických zdrojov, je táto tendencia v diferenciách evidentná a poukazuje na to, že muži sú viac orientovaní (aj vo vzťahu k ZISKom aj vo vzťahu k STRATÁM) na chápanie aplikácie princípu zásluhovosti ako spravodlivejšieho spôsobu distribúcie zdrojov.

Testovanie diferencií v hodnotení spravodlivosti distribúcií s ohľadom na nástroj – princíp – distribúcie poukazuje na výrazné odlišnosti – všetkých úrovniach zdrojov súhrnne ($F=100,39$ a $p=0,00$). Súhrnná tendencia v diferenciách podľa priemerného nameraného skóre jednoznačne smeruje k väčšej miere inklinácie vo vzťahu k princípu ROVNOSTI ($M=2,87$), než vo vzťahu k princípu ZÁSLUHOVOSTI ($M=3,99$).

Pohľad na jednotlivé oblasti zdrojov umožňuje konštatovať štatisticky významné diferencie v hodnotení použitia sledovaných princípov, keď výrazne najväčšie sú diferencie v hodnotení použitia týchto princípov v oblasti ekonomických zdrojov ($F=388,14$ a $p=0,00$).

Tu je potrebné pripomenúť, že do testovania v súhrne boli zahrnuté všetky položky zdrojov ekonomickej oblasti – aj na úrovni ZISKU, aj na úrovni STRATY. Ako výrazne spravodlivejšia je hodnotená distribúcia podľa princípu ROVNOSTI (M=2,07), než podľa princípu ZÁSLUHOVOSTI (M=4,46). Snaha vysvetliť túto tendenciu môže viesť k úvahám o tom, že celkovo obavy z perspektívne nižšieho podielu občanov na ekonomických zdrojoch v spoločnosti nastavujú postoj k ekonomickým zdrojom v obraze znižovania dostupnosti zdrojov pre tých, ktorí majú šancu získať väčší podiel z týchto zdrojov v prospech tých, ktorým hrozí minimum - a to „zárukami“, ktoré v tomto smere poskytuje princíp ROVNOSTI. Možno uvažovať o tom, že tu existuje nedôvera voči rovnosti príležitostí s perspektívou diferencovaných výsledných ziskov. Otázne je, či je táto nedôvera vzťahovaná na objektívne podmienky (systém, ukotvený v normách a hodnotách a jeho fungovanie), alebo súvisí so sebahodnotením a aktualizáciou svojej osobnej pozície (individuálne schopnosti, talenty...) ako objektu distribúcie vo výslednom efekte.

Tab.12 Diferencie v hodnotení spravodlivosti distribúcie ZDROJOV, vnútrosubjektový faktor PRAVIDLO, súhrnné skóre

ZDROJE	F	p	Priem. Skóre - M	
			rovnako	zásluhy
Ekonomické	388,14	0,00	2,07	4,46
Politické	48,83	0,00	2,76	3,56
Sociálne	7,57	0,00	3,64	3,98
Všeľudské	106,86	0,00	2,53	3,96
ZDROJE súhrne	100,39	0,00	2,87	3,99

Výrazne najmenšie, aj keď štatisticky významné, sú diferencie v hodnotení spravodlivosti distribúcie s ohľadom na použitý princíp v oblasti sociálnych zdrojov (F=7,57 a p=0,00), kde použitie princípu ROVNOSTI je hodnotené ako najmenej spravodlivé v porovnaní so zdrojmi v ostatných sledovaných oblastiach. Tu je priemerné namerané skóre pre hodnotenie distribúcií podľa princípu ROVNOSTI (M=3,64) výrazne najvyššie a podstatne bližšie k princípu ZÁSLUHOVOSTI (M=3,98), než je tomu pri distribúciách zdrojov ostatných oblastí. Aplikácia princípu ZÁSLUHOVOSTI je celkovo najpozitívnejšie hodnotená v oblasti politických zdrojov (M=3,56), čo ale predpokladá uspokojenie požiadavky dostupnosti poznania príspevkov vo vzťahu k objektom distribúcie a ich aktivitám, naopak najmenej spravodlivé sú distribúcie podľa ZÁSLUHY v oblasti ekonomických zdrojov (M=4,46). Tieto zistenia sú priro-

dzenou výzvou pre ďalšie analýzy a interpretačné postupy, keďže naznačujú existenciu špecifických mechanizmov hodnotenia distribúcií, zjavne spojených s pôsobením ďalších relevantných faktorov.

Tab.13 Diferencie v hodnotení spravodlivosti distribúcie ZDROJOV, vnútrosubjektový faktor PRAVIDLO - ZISK, súhrnné skóre

ZDROJE	F	p	Priem. Skóre - M	
			rovnako	zásluhy
Ekonomické	45,20	0,00	3,64	2,77
Politické	7,88	0,00	3,22	3,59
Sociálne	11,03	0,00	3,04	3,50
Všeľudské	24,22	0,00	2,83	3,34
ZDROJE súhrnne	23,01	0,00	3,15	3,45

Zistenia, uvedené v Tab.12, vo vzťahu k diferenciam v hodnotení spravodlivosti distribúcií s ohľadom na použitý princíp súhrnne pre jednotlivé oblasti zdrojov, sú ďalej prehĺbené v sledovaní diferencií v hodnotení zvlášť na úrovni ZISKOV a STRÁT. Podľa údajov, uvedených v Tab.13, je prístup k hodnoteniu aplikácie určených princípov štatisticky významne diferencovaný v súhrne ($F=23,01$, $p=0,00$), aj vo vzťahu k oblastiam zdrojov samostatne. Súhrnne je uprednostňovaný princíp ROVNOSTI ($M=3,15$), pred princípom ZÁSLUHY ($M=45$). Najvýraznejšie sú diferencie pri hodnotení distribúcie ekonomických zdrojov ($F=45,20$ a $p=0,00$). Podľa priemerných nameraných skóre je zjavné, že respondenti uprednostňujú distribúciu ekonomických ziskov v aplikácii princípu ZÁSLUHY ($M=2,77$), pred princípom ROVNOSTI ($M=3,64$). Je to jediná zo sledovaných oblastí zdrojov, kde bola zistená táto tendencia, pri ostatných zdrojoch je na úrovni ZISKU ako spravodlivejšia vnímaná distribúcia podľa princípu ROVNOSTI, keď podľa F sú tieto diferencie menšie.

Princíp ROVNOSTI je ako najspravodlivejší nástroj distribúcie vnímaný v oblasti všeľudských zdrojov ($M=2,83$), princíp ZÁSLUHY je najspravodlivejší v oblasti ekonomických ZISKOV. Distribúcie podľa princípu ZÁSLUHY sú ako najmenej spravodlivé hodnotené v oblasti politických ZISKOV. Vzhľadom na jednotlivé zdroje, ktoré sú operacionalizované pre túto úroveň ZISKOV možno uvažovať o tom, že ide o skôr o vedomie práva na podiel z týchto zdrojov, nie na ich získanie v podobe výstupu ako (následnej) odmeny.

Tab.14 Diferencie v hodnotení spravodlivosti distribúcie ZDROJOV, vnútrosubjektový faktor PRAVIDLO - STRATA, súhrnné skóre

ZDROJE	F	p	Priem. Skóre - M	
			rovnako	zásluhy
Ekonomické	10,00	0,00	2,82	3,21
Politické	3,00	0,00	3,08	3,25
Sociálne	7,46	0,00	4,05	3,56
Všeľudské	0,55	0,45	4,12	4,01
ZDROJE súhrnne	11,08	0,00	3,87	3,51

V Tab.14 sú uvedené údaje ako výsledky testovania diferencií v hodnotení spravodlivosti distribúcií zdrojov na úrovni STRATY. Tu sú diferencie podstatne menšie, než je tomu na úrovni ZISKOV, ale celkovo súhrnne štatisticky významné ($F=11,08$, $p=0,00$). Pokiaľ ide o STRATY, priemerné namerané skóre poukazuje na to, že ako spravodlivejšie sú hodnotené distribúcie podľa princípu ZÁSLUHY ($M=3,51$), než podľa princípu ROVNOSTI ($M=3,87$). Tieto hodnoty sú ale v porovnaní s hodnotami, nameranými na úrovni ZISKU vyššie, čo naznačuje, že respondenti vôbec vnímajú distribúciu STRÁT ako menej spravodlivú, než distribúciu ZISKOV, pohybujú sa v priemernom spektre 7-stupňovej škály. Je možné uvažovať aj o tom, že ľudia všeobecne distribúciu zdrojov vnímajú predovšetkým v polohe ZISKOV a tak to, že výsledkom distribúcie môže byť aj STRATA, hodnotia v menej stabilizovaných vzorcach spravodlivosti, posúvajú tento typ distributívnej udalosti do priestoru všeobecného vnímania STRATY ako nepriaznivej situácie. Zároveň, je možné uvažovať aj o tom, že chápanie princípu ZÁSLUHY ako spravodlivejší mechanizmus distribúcie je na úrovni STRÁT spojený skôr s „dôsledkovou“, fázou procesu distribúcie, kým ZISK je vnímaný viac ako „vstup“ do procesu distribúcie.

V jednotlivých oblastiach zdrojov distribúcie STRÁT sú diferencie v hodnotení aplikácie princípov štatisticky významné, okrem distribúcie všeľudských STRÁT ($F=0,55$ a $p=0,45$), ktorú podľa priemerných skóre respondenti vnímajú celkovo ako najmenej spravodlivú, resp. „prajnosť“ je na úrovni ZISKOV podstatne vyššia, než na úrovni STRÁT – a to bez ohľadu na použité pravidlo distribúcie. Aj na úrovni STRÁT sú hodnotenia spravodlivosti distribúcií najsilnejšie diferencované v oblasti ekonomických zdrojov ($F=10,00$ a $p=0,00$), keď podľa priemerného nameraného skóre respondenti ako spravodlivejšie vnímajú distribúcie podľa princípu ROVNOSTI ($M=3,21$), než podľa princípu ZÁSLUHOVOSTI ($M=2,82$). Tu možno pozoro-

vať výrazný rozdiel v priemerných skóre pre jednotlivé oblasti zdrojov, keď distribúcie STRÁT v oblasti všeludských zdrojov podľa princípu ROVNOSTI sú hodnotené ako podstatne menej spravodlivé, než distribúcie ekonomických STRÁT. Aplikácia princípu ZÁSLUHOVOSTI je posudzovaná ako menej spravodlivá pri distribúcii ekonomických a politických STRÁT, naopak pri distribúcii sociálnych a všeludských STRÁT by respondenti ako spravodlivejšie vnímali distribúcie práce podľa princípu ZÁSLUHOVOSTI. Zjavne tu možno predpokladať existenciu rozdielnych mechanizmov pre hodnotenie spravodlivosti distribúcií aj s ohľadom na charakter zdrojov, nie len vo vzťahu k aplikovaným princípom distribúcie.

2.5.2. Hodnotenie spravodlivosti distribúcií – princípy rovnosti a zásluhovosti v optike MAKRO, MEZO, MIKRO

Princípy spravodlivosti majú pre hodnotenie spravodlivosti distribúcií kľúčovú úlohu okrem iného aj preto, že na rozdiel od ďalších pravidiel, definovaných v teórii a výskume sociálnej spravodlivosti, sú všeobecne známe a predstavujú možnosti priebežnej každodennej konfrontácie žiadúceho stavu a aktuálne prežívanej reality. Skúmanie hodnotenia aplikácie týchto princíпов v optike objektu distribúcií (teda „komu“) ich možno sledovať vo viacerých rovinách. MAKRO, MEZO a MIKRO úroveň súvisí so snahou identifikovať mechanizmy, ktoré sa prejavujú v priestore „sociálnej blízkosti“ a „sociálneho porovnávania“.

Tab.15 Faktorová štruktúra hodnotenia spravodlivosti distribúcie ZDROJOV „KAŽDÉMU ROVNAKO“ na MAKRO, MEZO, MIKRO

OBJEKT DISTRIBÚCIE	F1	F2	F3
muži a ženy		0,58	
Chudobní a bohatí		0,73	
Zamestnaní a nezamestnaní		0,77	
Vidiecki a mestskí ľudia		0,66	
Mladí a starí ľudia		0,69	
Robotníci a inteligencia		0,72	
Podnikatelia a ostatní ľudia		0,65	
Politici a ich voliči			0,51
Zamestnávateľia a zamestnaní			
Vedúci a podriadení			0,52

Odborníci a laici			0,66
Majitelia a pracovníci			0,72
Kontrolóri a kontrolovaní			0,77
Obchodníci a zákazníci			0,76
Úradníci a stránky			0,60
Lekári a pacienti			
Priatelia a známi	0,74		
Rodičia a deti	0,75		
Susedia navzájom	0,71		
Súrodenci navzájom	0,85		
Rodinní príslušníci	0,80		
Rôzne rodiny	0,72		
Synovia a dcéry	0,83		
Otcovia a matky	0,81		
Eigenvalue	14,29	1,84	1,23
% rozptylu	59,57	7,67	5,14

Súbor položiek, operacionalizovaných pre úrovne MAKRO, MEZO, MIKRO pre princíp ROVNOSTI je podľa výsledkov faktorovej analýzy veľmi čitateľne štruktúrovaný, keď celkovo možno sledovať výraznú zhodu „príslušnosti“ anticipovaných subjektov s empirickým vytvorením vnútornej štruktúry skúmaného priestoru. Podľa údajov, uvedených v Tab.15, boli extrahované tri faktory, keď jedine objekty „politici a ich voliči“ a „lekári a pacienti“ nevykazujú zhodu s anticipovaným „umiestnením“. Pôvodne MAKRO objekty – „politici a ich voliči“ sú podľa faktorovej štruktúry hodnotení rovnakým mechanizmom ako objekty MEZO úrovne a objekty MEZO úrovne „lekári a pacienti“ nesýtia žiadny z extrahovaných faktorov.

Faktor 1: MIKRO objekty distribúcie je sýtený všetkými položkami MIKRO úrovne pri hodnotení spravodlivosti distribúcií v aplikácii princípu ROVNOSTI, pri eigenvalue=14,29 a % rozptylu=59,57. Teda ide o faktor, ktorý vysvetľuje najväčší priestor objektov distribúcie na MIKRO.

Faktor 2: MAKRO objekty distribúcie je sýtený položkami MAKRO úrovne, okrem položky „politici a ich voliči“, pri eigenvalue=1,84 a % rozptylu=7,67.

Faktor 3: MEZO objekty distribúcie je sýtený okrem objektu „zamestnávateľa a zamestnanci“ všetkým objektami MEZO úrovne a objektom MAKRO úrovne – „politici a ich voliči“ pri eigenvalue=1,23 a % rozptylu=5,14.

Tab.16 Faktorová štruktúra hodnotenia spravodlivosti distribúcie ZDROJOV „KAŽDÉMU
 PODĽA ZÁSLUHY“ na MAKRO, MEZO, MIKRO

OBJEKT DISTRIBÚCIE	F1	F2	F3
muži a ženy			
Chudobní a bohatí			0,74
Zamestnaní a nezamestnaní			0,68
Vidiecki a mestskí ľudia			0,61
Mladí a starí ľudia			0,66
Robotníci a inteligencia			0,63
Podnikatelia a ostatní ľudia			0,61
Politici a ich voliči			0,68
Zamestnávateľia a zamestnaní		0,63	
Vedúci a podriadení		0,79	
Odborníci a laici		0,82	
Majitelia a pracovníci		0,82	
Kontrolóri a kontrolovaní		0,70	
Obchodníci a zákazníci		0,68	
Úradníci a stránky		0,50	
Lekári a pacienti			
Priatelia a známi	0,75		
Rodičia a deti	0,83		
Susedia navzájom	0,81		
Súrodenci navzájom	0,85		
Rodinní príslušníci	0,80		
Rôzne rodiny	0,75		
Synovia a dcéry	0,76		
Otcovia a matky	0,76		
Eigenvalue	14,53	1,96	1,01
% rozptylu	60,52	8,17	4,22

Faktorová štruktúra objektov distribúcie pri hodnotení spravodlivosti distribúcií podľa princípu ZÁSLUHY je veľmi podobná situácii pre aplikáciu princípu ROVNOSTI. Extrahované faktory kopírujú štruktúru objektov na jednotlivých úrovniach, len „lekári a pacienti“ nie sú súčasťou žiadnej zo sledovaných úrovní, podobne ako je tomu pre princíp ROVNOSTI.

Faktor 1: MIKRO objekty distribúcie je sýtený všetkými položkami MIKRO úroveň distribúcie, pri eigenvalue=14,53 a % rozptylu=60,52, čo je ešte väčšie %, než pri princípe ROVNOSTI.

Faktor 2: MEZO objekty distribúcie – sýtený položkami MEZO úrovne distribúcií, pri eigenvalue=1,96 a % rozptylu=8,17, mimo položky „lekári a pacienti“.

Faktor 3: MAKRO objekty distribúcie je sýtený všetkými položkami MAKRO úrovne distribúcií podľa princípu ZÁSLUHY, okrem položky „muži a ženy“, pri eigenvalue=1,01 a % rozptylu=4,22.

Sledovanie diferencií v hodnotení spravodlivosti distribúcií vo vzťahu k objektu distribúcií na úrovniach MAKRO, MEZO, MIKRO s ohľadom na vybrané demografické charakteristiky neprineslo štatisticky významné zistenia.

Tab.17 Diferencie v hodnotení spravodlivosti distribúcie ZDROJOV, vnútrosubjektový faktor PRAVIDLO – MAKRO, MEZO MIKRO, súhrnné skóre

OBJEKT DISTRIBÚCIE	F	p	Priem. Skóre - M	
			rovnako	zásluhy
MAKRO	17,43	0,00	3,81	3,26
MEZO	26,26	0,00	3,96	3,27
MIKRO	0,07	0,79	3,36	3,32
OBJEKTY súhrnne	11,12	0,00	3,71	3,28

Podľa údajov, uvedených v Tab.17 sú diferencie v hodnotení spravodlivosti distribúcií pre určené sféry objektov medzi distribúciami podľa princípu ROVNOSTI a distribúciami podľa princípu ZÁSLUHOVOSTI štatisticky významné. Súhrnne (F=11,12 a p=0,00) sú ako spravodlivejšie hodnotené distribúcie pre objekty podľa princípu ZÁSLUHOVOSTI (M=3,28), než podľa princípu ROVNOSTI (M=3,71). V porovnaní s hodnoteniami distribúcií zdrojov pri diferenciách medzi aplikáciou princíпов (Tab.14) tu boli zistené o málo rozdielne priemerné hodnoty, keď princíp ZÁSLUHY je pri hodnotení distribúcií s ohľadom na objekt distribúcie vnímaný ako spravodlivejší (M=3,28), než tomu bolo pri distribúciách s ohľadom na distribuované zdroje (M=3,51). Hodnotenie pre princíp ROVNOSTI je pri distribúciách s ohľadom na objekt distribúcie tiež o niečo priaznivejšie (M=3,71), než pri distribúciách s ohľadom na zdroj distribúcie (M=3,87). Možno teda uvažovať o tom, že spravodlivosť distribúcií je odlišne hodnotená podľa toho, ktorá zložka distributívnej udalosti je aktuálne zohľadňovaná, aj keď kľúčová tendencia hodnotenia ostáva zachovaná – princíp ZÁSLUHOVOSTI sa javí ako spravodlivejší, než princíp ROVNOSTI. Celkovo pomerne vysoké skóre – v spektre „lepšieho

priemeru“ však naznačuje celkovú nedôveru voči spravodlivosti distribúcií, či málo optimizmu v účinnosť týchto princípov v praxi.

Najväčšie diferencie boli zistené na úrovni MEZO ($F=26,26$ a $p=0,00$), naopak štatisticky nevýznamné, a teda minimálne, sú diferencie na MIKRO úrovni ($F=0,07$ a $p=0,79$), kde sú takmer rovnako hodnotené distribúcie podľa ROVNOSTI a podľa ZÁSLUHOVOSTI. Pre všetky úrovne objektov však platí, že ako spravodlivejšie pre distribúciu sú hodnotené distribúcie v aplikácii princípu ZÁSLUHOVOSTI.

2.5.3. Ideológie ako faktor hodnotenia spravodlivosti distribúcií v optike modelov hodnotenia spravodlivosti

Skúmanie spravodlivosti distribúcií predpokladá poznanie kľúčových mechanizmov ich hodnotenia, ale zároveň vytváranie širšieho priestoru definovania podmienok, činiteľov, ktoré sa môžu podieľať na tvorbe množstva variácií a špecifikácií výsledných postojov. Prezentovaná analýza poskytuje výsledky účinnosti ideológií ako ideového determinanta pre hodnotenie spravodlivosti distribúcií.

Tab.18 Interpohlavné diferencie v hodnotení významnosti ideológií pre spravodlivú spoločnosť

IDEOLÓGIE	F	p	Priemerné skóre - M	
			muži	ženy
Liberalizmus	0,52	0,47	2,49	2,43
Konzervativizmus	0,33	0,56	3,50	3,45
Socializmus	15,96	0,00	3,15	2,73
Komunizmus	0,07	0,78	4,17	4,14
Nacionalizmus	11,82	0,00	2,58	2,24
Environtalizmus	1,34	0,24	2,94	2,83
Kresťanstvo	2,14	0,14	3,31	3,06
IDEOLÓGIE súhrne	6,68	0,01	3,69	3,48

Pozícia ideologického zázemia v hodnotení spravodlivosti bola sledovaná pomocou operacionalizácie hodnotového určenia hlavných ideológií a ich významnosti pre spravodlivú

spoločnosť. Samostatne bola meraná miera inklinácie k hodnotám, charakterizujúcim jednotlivé ideológie v obraze spravodlivej spoločnosti. Pohľad na základné výsledky a diferencie v hodnotení významnosti ideológií s ohľadom na demografické charakteristiky umožňujú údaje, uvedené v Tab.18 a Tab.19.

Štatisticky významné sú diferencie medzi mužmi a ženami (súhrnne $F=6,68$ a $p=0,01$), keď celkovo ženy ($M=3,48$) vnímajú význam hodnôt jednotlivých ideológií pre spravodlivú spoločnosť o niečo intenzívnejšie, než muži ($M=3,69$). Najvýraznejšie diferencie medzi mužmi a ženami boli zistené pri hodnotení významnosti socializmu ($F=15,96$ a $p=0,00$) a nacionalizmu ($F=11,82$ a $p=0,00$). Naopak najmenšie sú diferencie v hodnotení významnosti komunizmu ($F=0,07$ a $p=9,78$). Socializmus, ale aj nacionalizmus je vo svojich základných hodnotách významnejší pre spravodlivú spoločnosť z pohľadu žien. Diferencie v hodnotení ostatných ideológií nie sú štatisticky významné. Muži považujú pre spravodlivú spoločnosť za najvýznamnejšie hodnoty liberalizmu ($M=2,49$), ženy hodnoty nacionalizmu ($M=2,24$). Za najmenej významné hodnoty považujú muži aj ženy zhodne komunizmus.

Tab.19 Diferencie medzi vzdelanostnými skupinami v hodnotení významnosti ideológií pre spravodlivú spoločnosť

IDEOLOGIE	F	p	Priemerné skóre - M				
			2	3	4	5	6
Liberalizmus	5,51	0,00	1,50	2,51	2,36	2,40	2,79
Konzervativizmus	3,32	0,01	2,75	3,26	3,47	3,54	3,62
Socializmus	4,61	0,00	2,16	2,75	2,67	2,98	3,35
Komunizmus	6,44	0,00	3,50	3,83	4,27	4,04	4,93
Nacionalizmus	6,18	0,00	1,91	2,16	2,41	2,32	2,97
Environtalizmus	5,76	0,00	1,50	2,94	2,79	2,81	3,30
Kresťanstvo	1,74	0,14	2,00	3,12	3,15	3,09	3,62
IDEOLOGIE súhrnne	8,80	0,00	2,55	3,43	3,52	3,53	4,10

Legenda:

7. Ukončené základné
8. Stredné odborné bez maturity
9. Stredné odborné s maturitou
10. Stredné všeobecné s maturitou
11. Vysokoškolské – bakalárske
12. Vysokoškolské – magisterské

Vzdelanie je veľmi silným diferencujúcim faktorom, pokiaľ ide o určenie významnosti ideológií pre spravodlivú spoločnosť (súhrnne $F=8,80$ a $p=0,00$). Celková tendencia miery, v akej hodnotia respondenti v jednotlivých vzdelanostných kategóriách ideológie v sledovanom kontexte naznačuje, že podľa priemerných nameraných skóre význam hodnôt, ktoré charakterizujú ideológie, kontinuálne klesá s rastom úrovne dosiahnutého vzdelania. Výrazne najmenej významné sú tieto hodnoty súhrnne pre skupinu respondentov s vysokoškolským magisterským vzdelaním ($M=4,10$).

Okrem kresťanskej všetky definované ideológie vykazujú diferencie medzi vzdelanostnými skupinami v hodnotení ich významnosti pre spravodlivú spoločnosť ako štatisticky významné. Tu je práve komunizmu ideológiou, ktorej hodnoty sú nazerané rozdielne v jednotlivých vzdelanostných skupinách. , keď s rastom úrovne vzdelania výrazne klesá miera významnosti komunizmu s jeho hodnôt pre spravodlivú spoločnosť. Ide zároveň o ideológiu, ktorá vo všetkých vzdelanostných skupinách vykazuje najvyššie skóre. Tendencia klesania významu ideológií s rastom úrovne dosiahnutého vzdelania je viditeľná pri všetkých ideológiách. V skupine s vysokoškolským magisterským vzdelaním najvýznamnejšie pre spravodlivú spoločnosť sú hodnoty liberalizmu ($M=2,79$). Priemerné namerané skóre vo vzdelanostných skupinách umožňuje konštatovať výrazný rozdiel medzi respondentami s vysokoškolským vzdelaním bakalárskym a magisterským, keď pri väčšine ideológií v skupine s magisterským vzdelaním výrazne klesá miera významnosti ideológií. Najvýraznejší je tento rozdiel pri hodnotení významnosti komunizmu, ale aj kresťanstva a environmentalizmu. Stredoškóľáci s maturitou uprednostňujú najmä hodnoty nacionalizmu a liberalizmu.

Tab.20 Faktorová štruktúra hodnotenia spravodlivosti procesu riešenia distribatívnej situácie

PROCES	F1	F2	F3
Postup riešenia počítal s tým, že všetci zúčastnení sa navzájom podporujú			
Zájmy ostatných zúčastnených mali prednosť pred záujmami jednotlivcov			
Dodržanie určených pravidiel je dôležitejšie, než to, či je výsledok rozhodnutia prospešný pre jednotlivcov			
Autorite, ktorá rozhodovala, možno dôverovať			
Postup rozhodovania bol nestranný, nezaujatý, neutrálny			

Ten, kto rozhoduje, má vyššie postavenie v spoločnosti			0,58
O postupe riešenia bolo možné konzultovať	0,69		
Všetci zúčastnení mohli kontrolovať postup riešenia	0,69		
To, či bolo rozhodnutie pre mňa prospešné, je dôležitejšie, než to, ako sa postupovalo			0,73
Autority rešpektovali, že mám svoje záujmy, ciele, zámery	0,76		
Kontrola nad postupom riešenia zaručí pre mňa úspešný výsledok			0,50
Zúčastnení mali možnosť vyjadriť sa k postupu riešenia	0,72		
Výsledok riešenia bol v súlade s mojimi cieľmi	0,60		
Dôležitejší ako postup bol jeho výsledok			0,62
Rozhodovanie viedlo k maximálnemu prospechu pre mňa i ostatných	0,50		
To, čo som mohol/a získať ja, mohli získať aj ostatní		0,67	
Ak môžem maximum získať ja, musia túto možnosť mať aj ostatní		0,73	
Výhody pre ostatných sú výhodné aj pre mňa		0,86	
Medzi výhodami pre mňa a výhodami pre ostatných nebol žiadny rozdiel		0,79	
Rozhodovanie pre mňa i pre ostatných bolo vždy morálne		0,67	
Ja a ostatní sme mali možnosť prejaviť sa			
Eigenvalue	5,68	2,19	1,63
% rozptylu	27,04	10,46	7,76

Vnútoraná štruktúra hodnôt ideológií bola, podľa výsledkov faktorovej analýzy, popísaná vyššie. Faktorová štruktúra hodnotenia procesu riešenia distributívnej udalosti (situácie) je uvedená v Tab.20. Extrahované boli tri faktory, ktoré poukazujú na kľúčové hodnotiace dimenzie vo vzťahu k riešeniu distributívnej situácie, resp. situácie, v ktorej bola aktuálna otázka spravodlivosti. Situáciu každý respondent najprv voľne popísal a následne hodnotil proces jej riešenia, s ohľadom na otázku spravodlivosti, pomocou predložených charakteristík procesu.

Položky, popisujúce proces riešenia distributívnej situácie boli operacionalizované s rešpektom voči základným modelom, popísaným v dostupných štúdiách o teórii a výskume sociálnej spravodlivosti. Faktorová štruktúra a sýtenie faktorov však poukazujú na mierne odlišný režim tvorby hodnotiacich mechanizmov na úrovni procesu distribúcie.

Faktor 1: otvorený postup a rešpekt voči individuálnym cieľom je sýtený položkami, ktoré označujú možnosť kontroly nad procesom riešenia a účasti na ňom, vrátane konzultácií a položky, ktoré vyjadrujú súlad s individuálnymi cieľmi a ich zohľadnení, prípadne reš-

pektom. Eigenvalue=5,68 a % rozptylu=27,04. V základnej štruktúre tento faktor korešponduje s atribútmi kontrolného modelu (model individuálnych záujmov), ale nepoukazuje na väčší dôraz na výstup, než na proces distribúcie.

Faktor 2: vyrovnanie JA a ostatní je sytený položkami, ktoré boli operacionalizované s ohľadom na podstatu integratívneho modelu a vypovedajú o harmonizácii individuálnych a skupinových možností, eigenvalue=2,19 a % rozptylu=10,46. Tento faktor je porovnateľný s charakterom integratívneho modelu.

Faktor 2: výstup a postavenie je sytený položkami, ktoré zdôrazňujú prednosť výsledku distribúcie pred procesom distribúcie (riešenia), keď zároveň umožňujú vstup mechanizmu vyššej autority pri rozhodovaní. Eigenvalue=1,63 a % rozptylu=7,76. Ide o faktor, ktorý výrazne smeruje k tvorbe mechanizmu hodnotenia, zameraného na výsledok distribúcie.

Štruktúra postupov riešenia distributívnej situácie nepotvrdila existenciu mechanizmu, definovaného atribútmi modelu skupinových hodnôt v tej podobe, ako bol operacionalizovaný vo výskumnej metodike, keď žiadny z faktorov analýzy extrahovaných faktorov nezdužoval položky, venované skupinovým hodnotám a priority procesu distribúcie pre celkové hodnotenie spravodlivosti distributívnej udalosti.

Tab.21 Diferencie medzi vzdelanostnými kategóriami v hodnotení spravodlivosti procesu riešenia situácie

MODEL	F	p	Priemerné skóre - M				
			2	3	4	5	6
Model skupinových hodnôt	4,44	0,00	2,28	2,86	3,43	3,16	3,13
Model individuálnych záujmov	5,59	0,00	1,85	2,83	3,46	3,09	2,89
Integratívny model	3,44	0,00	1,85	2,64	3,17	2,85	2,61

Legenda:

- 13. Ukončené základné
- 14. Stredné odborné bez maturity
- 15. Stredné odborné s maturitou
- 16. Stredné všeobecné s maturitou
- 17. Vysokoškolské – bakalárske
- 18. Vysokoškolské – magisterské

Popis postupov pri riešení distributívnej situácie z pohľadu spravodlivosti umožňoval respondentom charakterizovať, do akej miery tu boli aplikované procedúry, ktoré štandardne určujú hodnotenie spravodlivosti distribúcie. Podľa údajov, uvedených v Tab.21 je toto

hodnotenie diferencované s ohľadom na úroveň dosiahnutého vzdelania respondentov štatisticky významné, najsilnejšie pre model individuálnych záujmov ($F=5,59$ a $p=0,00$). Najviac kritickí sú respondenti so stredným odborným vzdelaním s maturitou, ktorí pre postupy v rámci všetkých troch modelov vykazujú najvyššie namerané skóre, najmä vo vzťahu k modelu skupinových hodnôt ($M=3,43$) a modelu individuálnych hodnôt ($M=4,46$). Najpozitívnejšie sú v tejto skupiny hodnotené postupy integratívneho modelu ($M=3,17$). Znamená to, že pre spravodlivé riešenie popísanej situácie je v tejto skupine najdôležitejšie, aby sa „zladili“ možnosti, výhody a zisky na úrovni individua a širšej komunity. Tieto postupy sú celkovo najdôležitejšie v skupine respondentov s vysokoškolským magisterským vzdelaním ($M=2,61$) – ak opomenieme veľmi malú skupinu respondentov s ukončeným základným vzdelaním.

Celkovo možno konštatovať, že respondenti vo všetkých vzdelanostných skupinách považujú postupy, charakterizujúce integratívny model hodnotenia spravodlivosti za najvýznamnejšie pre vnímanie rozhodovania ako spravodlivého. Najmenej dôležité sú atribúty modelu skupinových hodnôt, ktorý zdôrazňuje význam procesu rozhodovania (distribúcie), naopak, silnejším kritériom pre hodnotenie miery spravodlivosti distributívnej udalosti je výsledok distribúcie, teda fáza výstupu. Podľa toho interpretácia zistení smeruje ku konštatovaniu, že pre hodnotenie spravodlivosti distribúcií nie je významné (alebo menej) to, akým spôsobom sa distribúcia deje, ale to, k akému výsledku sa dospeje a to zvlášť s ohľadom na individuálne záujmy a ich rešpektovanie.

Tab.22 Diferencie v hodnotení spravodlivosti procesu riešenia distributívnej situácie s ohľadom na veľkosť miesta bydliska

MODELY	F	p	Priemerné skóre - M					
			1	2	3	4	5	6
Model skupinových hodnôt	3,57	0,00	2,98	3,34	2,89	3,40	3,05	2,69
Model individuálnych záujmov	7,49	0,00	2,92	3,40	2,29	3,38	3,01	2,92
Integratívny model	3,94	0,00	2,88	2,90	2,14	2,90	3,03	3,30

Legenda:

19. Od 500 do 1000 obyvateľov
20. Od 1001 do 5000 obyvateľov
21. Od 5001 do 10 000 obyvateľov
22. Od 10 000 do 100 000 obyvateľov
23. Od 100 001 do 500 000 obyvateľov
24. Nad 500 000

Okrem vzdelania boli diferencie v hodnotení spravodlivosti procesov distribúcie štatisticky významne determinované aj veľkosťou miesta bydliska. Podľa údajov, uvedených v Tab.22 sú tieto diferencie štatisticky významné vo vzťahu k hodnoteniu atribútov všetkých modelov hodnotenia spravodlivosti, najvýraznejšie vo vzťahu k atribútom modelu individuálnych záujmov ($F=7,49$ a $p=0,00$). Podľa priemerných nameraných tu existuje tendencia, podľa ktorej inklinácia k postupom, charakterizujúcim integratívny model postupne klesá v sídlach nad 5 000 obyvateľov – a viac, výrazne najmenej je preferovaný tento model v najväčších sídlach ($M=3,30$), naopak najsilnejšiu podporu prejavili respondenti zo sídiel od 5 000 do 10 000 obyvateľov ($M=14$). Znamená to, že vo väčších sídlach „vyrovnanie“ záujmov, príležitostí i podielov zo zdrojov medzi ľuďmi nie je natoľko atraktívne ako v sídlach do 10 000 obyvateľov. Model skupinových hodnôt a model individuálnych záujmov je vo svojich atribútoch takmer rovnako hodnotený, s rastom počtu obyvateľov nad 5 000 rastie miera inklinácie respondentov k atribútom týchto modelov s ohľadom na spravodlivosť distribúcií.

Tab.23 Diferencie v hodnotení spravodlivosti procesu riešenia distributívnej situácie s ohľadom na hodnotenie významnosti ideológií pre spravodlivú spoločnosť – súhrnné skóre

MODELY	F	p	Priemerné skóre - M		
			1	2	3
LIBERALIZMUS					
Model skupinových hodnôt	1,77	0,18	3,02	3,17	-
Model individuálnych záujmov	4,02	0,04	2,88	3,15	-
Integratívny model	1,16	0,28	2,73	2,88	-
KONZERVATIVIZMUS					
Model skupinových hodnôt	10,83	0,00	2,14	3,17	3,61
Model individuálnych záujmov	2,98	0,05	2,50	3,09	3,40
Integratívny model	2,04	0,13	2,30	2,85	3,11
SOCIALIZMUS					
Model skupinových hodnôt	16,46	0,00	2,63	3,28	2,14
Model individuálnych záujmov	11,18	0,00	2,54	3,20	2,71
Integratívny model	5,36	0,00	2,46	2,91	3,64
KOMUNIZMUS					
Model skupinových hodnôt	3,61	0,02	2,92	3,09	3,39
Model individuálnych záujmov	12,17	0,00	2,41	3,01	3,52
Integratívny model	2,68	0,05	2,41	2,81	3,03
NACIONALIZMUS					
Model skupinových hodnôt	7,66	0,00	2,94	3,25	4,00

Model individuálnych záujmov	8,97	0,00	2,78	3,27	3,00
Integratívny model	8,20	0,00	2,55	3,04	2,43
ENVIRONMENTALIZMUS					
Model skupinových hodnôt	32,22	0,00	2,52	3,22	5,04
Model individuálnych záujmov	19,05	0,00	2,33	3,23	2,76
Integratívny model	11,11	0,00	2,19	2,96	3,09
KREŠŤANSTVO					
Model skupinových hodnôt	10,94	0,00	2,89	3,25	-
Model individuálnych záujmov	9,61	0,00	2,82	3,20	-
Integratívny model	5,01	0,02	2,63	2,93	-
IDEOLÓGIE súhrne					
Model skupinových hodnôt	29,82	0,00	2,11	3,20	-
Model individuálnych záujmov	38,14	0,00	1,80	3,18	-
Integratívny model	18,43	0,00	1,84	2,91	-

Údaje, uvedené v Tab.23 umožňujú sledovať výsledky hlavného efektu diferenciacie hodnotenia modelov spravodlivosti pre mieru spravodlivých distribúcií s ohľadom na hodnotenie významnosti ideológií pre spravodlivú spoločnosť. Priemerné skóre pre faktor „ideológia“ bolo určované pre tri skupiny respondentov, podľa miery významnosti hodnôt ideológií pre spravodlivú spoločnosť. Podľa toho do 1. skupiny – IN, patria respondenti, ktorí označili prvé 2 stupne 7-stupňovej škály, do 2. skupiny – MEDIUM, patria respondenti, ktorí označili 2-4 stupeň škály a do 3. skupiny – OUT, patria respondenti, ktorí označili posledné 2 stupne škály.

Podľa predložených údajov sú hodnotenia atribútov modelov spravodlivosti štatisticky významne diferencované mierou významnosti pre hodnoty ideológií v spravodlivej spoločnosti. Súhrnne Najsilnejšie sú tieto diferencie pri hodnotení modelu individuálnych záujmov ($F=38,14$ a $p=0,00$), najmenšie diferencie vykazuje integratívny model ($F=18,43$ a $p=0,00$). Podľa priemerných skóre v určených skupinách respondentov sú všetky modely hodnotené ako významnejšie pre hodnotenie spravodlivosti distribúcií v skupine IN, než v skupine MEDIUM. Podľa toho možno konštatovať, že vedomie hodnôt ideológií v spoločnosti diferencuje spôsob hodnotenia postupov v distributívnych udalostiach. Respondenti, ktorí sú vnímavejší voči hodnotám, definujúcim jednotlivé ideológie, sú celkovo vnímavejší aj voči postupom v rámci distributívnych udalostí. Teda možno jednoznačne uvažovať o významnom prepojení medzi ideológiami a hodnotením spravodlivosti distribúcií.

Výsledky testovania interskupinových diferencií poukazujú na to, že najvýraznejšie sú diferencie z pohľadu miery významnosti environmentalizmu, zvlášť pre hodnotenie atribútov modelu skupinových hodnôt ($F=32,22$ a $p=0,00$). Celkovo najmenej diferencujúce pre hodnotenie spravodlivosti je vnímanie hodnôt liberalizmu, zvlášť vo vzťahu k atribútom integratívneho modelu ($F=1,16$ a $P=0,28$).

Hodnotenie atribútov modelu skupinových hodnôt pre spravodlivosť distribúcií je diferencované najmä hodnotami socializmu ($F=16,46$ a $p=0,00$), kresťanstva ($F=10,94$ a $p=0,00$) a konzervativizmu ($F=10,83$ a $p=0,00$). Teda hodnoty týchto ideológií podľa miery významnosti, akú im respondenti pripisujú pre spravodlivú spoločnosť diferencujú mieru, v akej považujú atribúty modelu skupinových hodnôt za významné pre hodnotenie spravodlivosti distribúcií.

Model individuálnych záujmov je vo svojich atribútoch pre spravodlivú distribúciu diferencovaný najmä podľa miery významnosti hodnôt environmentalizmu ($F=19,05$, $p=0,00$), komunizmu ($F=12,17$ a $p=0,00$) a socializmu ($F=11,18$ a $p=0,00$).

Najmenej diferencovaný je postoj k atribútom integratívneho modelu, z toho najviac ideológiami: environmentalizmu ($F=11,11$ a $p=0,00$) a nacionalizmu ($F=8,20$ a $p=0,00$).

Snaha sledovať tendencie v diferenciácii hodnotenia postupov pre spravodlivú distribúciu s ohľadom na mieru významnosti hodnôt ideológií smeruje k jednoznačnému konštatovaniu o tom, že čím významnejšie sú hodnoty ideológií, tým významnejšie sú atribúty modelov pre hodnotenie spravodlivosti distribúcií. Táto tendencia platí pre všetky modely a všetky ideológie ako ich determinujúce faktory. Podľa toho teda nie je ani tak významné, hodnoty ktorých ideológií preferujú respondenti ako významné pre spravodlivo usporiadanú spoločnosť ako celok, ako to, či vôbec sú „citliví“ v smere existencie týchto hodnôt ako spôsobu vytvárania obrazu spoločnosti v rozmere spravodlivosti. Tí, ktorí si intenzívnejšie uvedomujú význam určitých hodnôt pre spravodlivú spoločnosť, postupujú citlivejšie aj pri hodnotení postupov, určených ako kritériá pre hodnotenie spravodlivosti distribúcií.

Niektoré špecifiká možno sledovať v postojoch určených skupín vo vzťahu k modelom hodnotenia spravodlivosti. Výrazné je napríklad hodnotenie OUT skupiny respondentov pre ideológie nacionalizmu ($M=4,00$) a environmentalizmu ($M=5,04$) voči postupom modelu skupinových hodnôt, ktorý zdôrazňuje prioritu použitých postupov pre hodnotenie spravodlivosti distribúcií. Zaujímavé je, že OUT skupina ideológie socializmu sa ako jediná vymyká celkovej tendencii v diferenciácii hodnotenia spravodlivosti distribúcií cez modely hodnote-

nia v ich základných atribútoch – vo vzťahu k modelu skupinových hodnôt a modelu individuálnych záujmov platí, že čím menej ich respondenti považujú za významné pre spravodlivú spoločnosť, tým viac otvorení sú tým kritériám hodnotenia spravodlivosti, ktoré predkladajú tieto dva modely. Pri integratívnom modeli platí aj z pohľadu socializmu hlavný pomenovaný trend. Hodnoty liberalizmu sú celkovo málo diferencujúce, ale zároveň, ich IN skupina vykazuje najnižšie preferencie postupov modelu skupinových hodnôt ($M=3,02$) zo všetkých IN skupín ideológií.

Atribúty modelu skupinových hodnôt sú v IN skupinách najviac preferované v podpore hodnotami konzervativizmu ($M=2,14$), najmenej hodnotami nacionalizmu ($M=2,94$). Model individuálnych hodnôt je najsilnejšie podporovaný hodnotami environmentalizmu ($M=2,33$), najmenej hodnotami liberalizmu ($M=2,88$) a integratívny model má najpozitívnejšie preferencie IN skupiny ideológie environmentalizmu ($M=2,19$), najmenej IN skupiny liberalizmu ($M=2,73$).

Tieto zistenia nie vždy zodpovedajú logickým predpokladom a úvahám, prirodzene vyplývajúcim z poznania podstaty ideológií a zmyslu hodnotenia spravodlivosti na základe určených kritérií (postupy a atribúty modelov spravodlivosti). Poskytujú však niektoré zaujímavé výzvy pre ďalší výskum a možno i spochybnenie „právd“, ktoré sú bežne vnímané ako známe, prosté pochybností, ale hlavne – možné definovania aj pomocou teoretických konštrukcií.

Záver

Výskum sociálnej spravodlivosti v akýchkoľvek kontextoch predstavuje veľmi intenzívne štrukturovaný priestor a umožňuje tvorbu neustále aktualizovaných konštrukcií v teoretickej, empirickej i rýdzo praktickej rovine. Keďže sa problematika spravodlivosti dotýka všetkých oblastí sociálneho života, môžu tu nájsť a konkretizovať svoje témy odborníci v oblastiach, ktoré sú veľmi špecifické ale zároveň využívať štandardné nástroje a poznanie štúdiá spravodlivosti, ktoré platia všeobecne a majú tak integrujúci charakter. Mnohé výskumné otázky boli riešené a široko publikované, aby boli inšpiráciou pre ďalšie formulovanie támerov aktivít v tvorbe výnimočného priestoru spravodlivosti vo vedeckom poznaní i praxi.

Literatúra:

- Adams, T. S. (1963): Toward an understanding of inequity. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, Vol.67, No.4, pp.422-436
- Adams, J. S. (1965): Inequity in social exchange. In: Berkowitz (Ed.): *Advances in Experimental Social Psychology*, Vol.2. New York: Academic Press
- Alkan, A., Demange, G., Gale, D. (1991): Fair Allocation of Invisible Goods and Criteria of Justice. *Econometrica*, Vol.59, No.4, pp: 1023-1040
- Alwin, D, F. (1987): Distributive Justice and Satisfaction with Material Well-Being. *American Sociological Review*, Vol.52, , No.1, pp.83-95
- Ambrose, M. L., Cropanzano, R. (2003): A Longitudinal Analysis of Organizational Fairness: An Examination of Reactions to Tenure and Promotion Decisions. *Journal of Applied Psychology*, Vol.88, No.2, pp: 266-275
- Anderson, N. H. (1997): Moral Algebra of Fairness and Unfairness. *Revue Européenne de Psychologie Appliquée*, 1 trimestre, Vol.47, No.1, pp.5-12
- Arneson, R. (1990): Liberalism, Distributive Subjectivism, and Equal Opportunity for Welfare. *Philosophy and Public Affairs*, Vol.19, No.2, pp.158-194
- Arnsperger, Ch. (1997): Reformulating Equality of Resources. *Economics and Philosophy*, Vol.13, No.1, pp.61-77
- Arthur, J., Shaw, W. (1991): *Justice and Economic Distribution*. 2nd Ed., Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall
- Arts, W., Gellisen, J. (2001): Welfare States, Solidarity and Justice Principles: Does the Type Really Matter? *Acta Sociologica*, Vol.44, No.4. pp: 283-307
- Austin, W., McGinn, N. C., Susmilch, C. (1980): Internal standards revisited: Effects of social comparisons and expectencies on judgments of fairness and satisfaction. *Journal of Experimental Social Psychology*, Vol.16, No.4, 426-441
- Austin, W., Walster, E. (1974): Reactions to Confirmations and Disconfirmations of Expectancies of Equity and Inequity. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.30, No.2, pp.208-216
- Baker, K. (1974): Experimental Analysis of Third-party Justice Behavior. *Journal of Personality and Social psychology*, Vol 30, No. 2, pp.307-316
- Barber, B. (1965): *Social Stratification*, Harcourt, Brace, New York

- Barrett-Howard, E., Tyler, T.R. (1986): Procedural justice as a criterion in allocation decision. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.50, No.3, pp.296-304
- Barry, B. (1989): *Theories of Justice*. Vol.1. Berkeley: University of California Press
- Barry, B., Shapiro, D.L. (2000): When will grievants desire voice? : A test of situational, motivational, and attributional explanations. *International Journal of Conflict Management*, Vo.11, No.1, pp: 106-134
- Beitz, Ch.R. (1999): Social and cosmopolitan liberalism. *International Affairs*, Vol.75, No.3, pp: 515-530
- Berger, J., Zelditch, M., Anderson, B., Cohen, B.P. (1972): Structural Aspects of Distributive Justice: A Status-Value Formulation. In: Berger, J., Zelditch, M., Anderson, B. (Eds.): *Sociological Theories in Progress*, vol. 2. Boston: Houghton-Mifflin.
- Berlin, I., Rawls, J., Nozick, R., MacIntyre, A., Dworkin, R., Rorty, R. (1993): *O slobode a spravodlivosti*. ARCHA, Bratislava
- Berneth, J.B., Feild, H.S., Giles, W.F., Cole, M.S. (2004): Perceived Fairness in Employee Selection: The Role of Applicant Personality. *Academy of Management Proceedings*. Best Conference Paper 2004, pp: 1-6
- Beugre, C.D., Baron, R.A. (2001): Perceptions of Systemic Justice: The Effects of Distributive, Procedural, and Interactional Justice. *Journal of Applied Social Psychology*, Vol.31, No.2, pp: 324-340
- Blackburn, R.M., Prandy, K. (1997): The Reproduction of Social Inequity. *Sociology*, Vol.31, No. 3, pp.491-509
- Blau, P.M. (1964): *Exchange and powe in social life*. New York: Wiley
- Blodgett, J.G., Hill, D.J., Tax., S.S. (1997): The Effects of Distributive, Procedural, and Interactional Justice on Postcomplaint Behavior. *Journal of Retailing*, Vol 73, No.2, pp.185-210
- Bond, D., Park, J. (1991): An empirical test of Rawls s theory of justice: A seconf approach, in Korea and the United States. *Simulation and Gaming*, Vol.22, No.4, pp: 443-463
- Bond, M.H., Kwok, L., Schwartz, S. (1992): Explaining Chices in Procedural and Distributive Across Cultures. *International Journal of Psychology*, Vol.27, No.2, pp: 211-226
- Boudon, R. (1992): *The Art of Self Persuasion*. Polity Press Cambridge, England
- Brickman, P., Folger, R., Goode, E., Schul, Y. (1981): Microjustice and Macrojustice. In.

- Melvin, J. Lerner, Sally, C. Lerner (Eds.): *The Justice Motive in Social Behavior*. New York: Plenum
- Briška, F. (2000): *Problém človeka a humanizmu v politickej filozofii*. IRIS, Bratislava
- Bobocel, D.R., Son Hing, L.S., Davey, L.M., Stanley, D.J., Zanna, M.P. (1998): *Justice-Based Opposition to Social Policies: Is It Genuine?* *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.75, No.3, pp.653-669
- Bogart, J.H. (1985): *Lockean Provisos and State of Nature Theories*. *Ethics*, pp.824-836
- Breen, R. (1997): *Inequality, economic Growth and social mobility*. *British Journal of Sociology* Vol.48, No. 3, pp.429-449
- Brockner, J. (1990): *Scope of justice in the workplace: How survivors react to co-worker layoffs*. *Journal of Social Issues*, Vol.46, No.1. pp.95-106
- Brockner, J. (1994): *Perceived fairness and survivors reactions to layoffs, or how downsizing organizations can do well by doing good*. *Social Justice Research*, Vol.7, No.3, pp.345-363
- Brockner, J., Wiesenfeld, B.M. (1996): *An integrative framework for explaining reactions to decisions: Interactive effects of outcomes and procedures*. *Psychological Bulletin*, Vol.120, No.2, pp:189-208
- Brockner, J., Wiesenfeld, B.M., Martin, C.L. (1995): *Decision frame, procedural justice, and survivors reaction to job layoffs*. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, Vol.63, No.1, pp.59-68
- Brown, J., Trafimov, D. (2003): *Decision Frame and Procedural Justice: Interactive Effects on Perceptions of Distributive Justice*. *Psychological Reports*, Vol.93, No.2, pp: 631-638
- Buchanan, J.M. (1976): *A Hobbesian Interpretation of the Rawlsian Difference Principle*. *Kyklos*, Vol.29, No.1, pp: 5-26
- Buchanan, J.M. (1996): *Hranice slobody. Medzi anarchiou a Leviatanom*. ARCHA, Bratislava
- Carens, J. (1981): *Equality, Moral Incentives and the Market*. Chicago: Chicago University Press.
- Cave, E.M. (1996): *The Individual Rationality of Maintaining a Sense of Justice*. *Theory and Decision*, Vol 41, No.2, pp.229-256
- Cohen, R.L. (1986): *Justice: View from the social sciences*. New York: Plenum

- Cohen, G.A. (1995): *Self-Ownership, Freedom, and Equality*. New York: Cambridge University Press.
- Cohen, G.A. (1997): Where the Action Is On the Site of Distributive Justice. *Philosophy and Public Affairs*, Vol 26, No. 1, pp.3-30
- Cohen-Charash, Y., Spector, P.E. (2001): The Role Justice in Organizations: A Meta-Analysis. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, Vol.86, No.2, pp: 278-318
- Conlon, D.E. (1993): Some tests of the self-interest and group value models of procedural justice: Evidence from analysis. *Academy of management Journal*, Vol.36, No.5, pp: 1109-1125
- Corchón, L.C., Iturbe-Ormaetxe, I. (2001): A Proposal to Unify Some Concepts in the Theory of Fairness. *Journal of Economic Theory*, Vol.101, No.2, pp: 540-572
- Corning, A.F. (2000): Assessing Perceived Social Inequity: A Relative Deprivation Framework. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.78, No.3, pp.463-477
- Crandall, Ch.S, Eshleman, A., O'Brien L. (2002): Social Norms and the Expression and Suppression of Prejudice: The Struggle for Internalization. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.82, No.3, pp.359-378
- Crocker, L. (1977): Equality, Solidarity, and Rawls Maximin. *Philosophy and Public Affairs*, pp.262-266
- Cropanzano, R., Folger, R. (1989): Referent cognitions and task decision autonomy: Beyond equity theory. *Journal of Applied Psychology*, Vol.74, No.3, pp.293-299
- Crosby, F. (1976): A model of egoistical relative deprivation. *Psychological Review*, Vol.83, No.1, pp.85-112
- Dahl, R.A. (1996): Equality versus Inequality. *Political Science and Politics*, December, pp. 639-648
- Dahrendorf, R.(1969): The nature and types of social inequality. In Bataille, A. (Ed.): *Social Inequality*, Penguin, Baltimore, MD, pp.16-44
- Daniel III. C. (1979): The Compatibility of Laissez-faire With Distributive Justice. *American Journal of Economics and Sociology*, Vol.38, No.3, pp: 382-399
- Daniels, N. (1990): Equality of What: Welfare, Resources, or Capabilities? *Philosophy and Phenomenological Research*.
- DeConinck, J.B., Stiwell, C.D. (1996): A construct validity analysis of scores on measures

- of distributive justice and pay satisfaction. *Educational and Psychological Measurement*, Vol.56, No.6, pp: 1026-1036
- Deutsch, M. (1975): Equity, equality, and need: What determines which value will be used as the basis of distributive justice. *Journal of Social Issues*, Vol.31, No.2, pp.137-150
- Donnenwerth, G.V., Tornblom, K.Y. (Reactions to Three Types of Distributive Injustice. *Human Relations*, Vol.28, No.5, pp: 407-431
- Dworkin, R. (1981): What is Equality? Part 1: Equality of Resources. *Philosophy and Public Affairs*, Vo.10, No.2, pp.185-246
- Dworkin, R. (1981): What is Equality? Part 2: Equality of Welfare. *Philosophy and Public Affairs*, Vol.10, No.3, pp.283-345
- Dworkin, R. (2001): *Když se práva berou vážně. OIKOYMENH*, Praha
- Elster, J., Roemer, J.E. (1991): *Interpersonal Comparisons of Well Being*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Feinberg, J. (1970): „Justice and Personal Desert“. *Doing and Desrving*. Princeton, NJ, Princeton University Press, pp.55-94
- Feinberg, J. (1973): *Social Philosophy*. Englewoo Cliffs, NJ: Prentice-Hall
- Flint, D., Hernandez-Marrero, P. (2004): A Structural Equation Modelling Analysis of Fairness Heuristic Theory. *The Journal od American Academy of Business*, Vol.5, No.1-2, pp: 144-152
- Folger, R. (1984): *The sense of in justice: Social psychological perspectives*. New York: Plenum
- Folger, R, Konovsky, M. (1989): Effects of procedural and distributive justice on reactions to pay raise decisions. *Academy of Management Journal*, Vol.32, No.2, pp:115-130
- Folger, R., Martin, C. (1986): Relative deprivation and referent cognitions: Distributive and procedural justice effects. *Journal of Experimental Social Psychology*, Vol.22, No.5, pp: 531-546
- Frederickson, H.G. (1990): Public Administration and Social Equity. *Public Administration Review*, Vol.50, No.2, pp: 228-238
- Frohlich, N., Oppenheimer, J.A., Eavey, Ch.L. (1987): Choices of Principles of Distributive Justice in Experimental Groups. *American Journal of Political Science*, Vol.31, No.3, pp: 606-637

- Fuller, L.L. (1998): *Morálka práva*. OIKOYMENH, Praha
- Gaertner, W. (1994): Distributive justice: Theoretical foundations and empirical findings. *European Economic Review*, Vol.38, No.3-4, pp: 711-721
- Gauthier, D.P. (1963): *Practical Reasoning*. Oxford
- Galvin, R.F., Lockhart, C. (1990): Discrete idiosyncratic goods and structural principles of distributive justice. *Journal of Politics*, Vol.52, No.4, pp: 1182-1205
- Geddes, D., Merriman, K., Ross III, G., Dunlap-Hinkler, D. (2003): Self Appraisal „Voice“ and Perceptions of Justice: Examining the Impact and Interdependence of Instrumental and Value-expressive Effects. *International Journal of Conflict Management*. Vol.14, No.1, pp: 23-51
- Giacobbe-Miller, J.K., Miller, D.J., Weijun, Z. (1997): Equity, equality and need as determinants of pay allocations. *Employee Relations*, Vol.19, No.4-5, pp: 309-321
- Gilliand, S.W. (1994): Effects of Procedural and Distributive Justice on Reactions to a Selection System. *Journal of Applied Psychology*, Vol.79, No.5, pp: 691-712
- Glaser, J., Banaji, M.R. (1999): When Fair Is Foul and Foul Is Fair: Reverse Priming in Automatic Evaluation. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 77, No. 4, pp.669-687
- Glover, J. (1990): *Utilitarianism and Its Critics*. New York: Macmillan Publishing Company.
- Goodin, E. (1995): *Utilitarianism as a Public Philosophy*. New York: Cambridge University Press.
- Gotoh, R., Yoshikara, N. (2003): A class of fair distribution rules a la Rawls and Sen. *Economic Theory*, Vol.22, No.1, pp: 63-89
- Greenberg, J. (1986): Determinants of perceived fairness of performance evaluations. *Journal of Applied Psychology*, Vol.71, No.4, pp.340-342
- Greenberg, J. (1990): Organizational justice: Yesterday, today, and tomorrow. *Journal of Management*, Vol.16, No.4, pp.399-432
- Greenberg, J. (1993): Stealing in the name of justice: Informational and interpersonal moderators of theft reactions to underpayment inequity. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, Vol.54, No.1, pp:81-103
- Greenberg, J., Cohen, R.L. (1982): *Equity and justice in social behavior*. New York: Academic Press
- Grote, N.K., Clark, M.S. (2001): Perceiving Unfairness in the Family: Cause or Consequen-

- ce of Marital Distress? *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.80, No.2, pp.281-293
- Hall, J. (1971): *Justice in the 20th Century*. *California Law Review*, Vol.59, No.3, pp: 752-769
- Hardin, R. (1988): *Morality within the Limits of Reason*. Chicago: University of Chicago Press.
- Harris, R.J. (1976): Handling negative inputs: On the plausible equity formulae. *Journal of Experimental Social Psychology*, Vol.12, No.2, pp: 194-209
- Harris, S.R. (1997): Status Inequality and Close Relationships: An Integrative Typology of Bond-Saving Strategies. *Symbolic Interaction*, Vol.20, No.1, pp.1-20
- Hauenstein, N.M.A., McGonigle, T., Flinder, S.W. (2001): A Meta-Analysis of the Relationship Between Procedural Justice and Distributive Justice: Implications for Justice Research. *Employee Responsibilities and Rights Journal*, Vol.13, No.1, pp: 39-57
- Hayek, F.A. (1960): *The Constitution of Liberty*. London, Routledge and Kegan Paul.
- Hayek, F.A. (1994): *Právo, zákonodárství a svoboda*. Academia, Praha
- Hegarty, P., Pratto, F.(2001): The Effects of Social Category Norms and Stereotypes on Explanations for Intergroup Differences. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.80, No.5, pp.723-735
- Heider, F. (1958): *The psychology of interpersonal relations*. New York: Wiley
- Hegtvedt, K.A., Killian, C. (1999): Fairness and Emotions: Reactions to the Process and Outcomes of Negotiations. *Social Forces*. Vol.78, No.1, pp: 269-303
- Hochschild, J. (1981): *What s fair? American beliefs about distributive justice*. Cambridge, MA: Harvard University Press
- Hoffman, K.D., Kelley, S.W. (2000): Perceived justice needs and recovery evaluation: a contingency approach. *European Journal of marketing*, Vol.34, No.3-4, pp: 418-433
- Homans, G.C. (1974): *Social behavior: Its elementary forms*. (Rev. Ed.). New York: Harcourt Brace Jovanovich
- Chan, K.S, Godby, R., Mastelman, S., Muller, R.A.(1997): Equity theory and the voluntary provision of public goods. *Journal of Economic Behavior and Organization*, Vol.32, No.4, pp.349-364
- Chovancová, J. (1994): Liberalistické koncepcie spravodlivosti 20. Storočia – I. časť. PF

- UK, Bratislava
- Chovancová, J. (1996): Liberalistické koncepcie spravodlivosti 20. Storočia – II. časť. PF
UK, Bratislava
- Christman, J. (1991): Self-Ownership, Equality, and the Structure of Property Rights. *Political Theory*, pp.28-46
- Inglehart, R. (1977): *The silent revolution: Changing values and political styles among Western publics*. Princeton, NJ: Princeton University Press
- Irwin, S. (Age related distributive justice and claims on resources. *British Journal of Sociology*, Vol.47, No.1, pp: 68-93
- Jasso, G. (1978): On the Justice of Earnings: A New Specification of the Justice Evaluation Function. *American Journal of Sociology*, Vol.83, No.6, pp.1398-1419
- Jasso, G. (1980): A New Theory of Distributive Justice. *American Sociological Review*, Vol.45, No.1, pp.3-32
- Jasso, G. (1983): Fairness of Individual Rewards and Fairness of the Reward Distribution: Specifying the Inconsistency Between the Micro and Macro Principles of Justice. *Social Psychology Quarterly*, Vol.46, No. 3, pp.185-199
- Kabanoff, B. (1991): Equity, Equality, Power, and Conflict. *Academy of Management Review*, Vol.16, No.2, pp: 416-442
- Kane, J. (1996): Justice, Impartiality, and Equality. Why the Concept of Justice Does Not Presume Equality. *Political Theory*, Vol.24, No. 3, pp.375-393
- Kangas, O. (2000): Distributive Justice and Social Policy: Some Reflections on Rawls and Income Distribution. *Social Policy and Administration*. Vol.34, No.5, pp: 510-526
- Kaplow, L., Shavel, S. (2003): Fairness versus Welfare: Notes on the Pareto Principle, Preferences, and Distributive Justice. *Journal of Legal Studies*, Vol.32, No.1, pp: 331-361
- Kelley, H.H., Stahelski, A.J. (1970): Social interaction basis of cooperators and competitors belief about others. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.16, No.1, pp.66-91
- Kelley, H.H., Thibaut, J.W. (1978): *Interpersonal relations. A Theory of interdependence*. New York: Wiley
- Kis, J. (1997): *Současná politická filosofie, OIKOYMENH*, Praha
- Konigstein, M., Kovács, J., Zala-Mezo, E. (2003): Fairness in a one-principal-two-agents

- game – a post-experimental questionnaire analysis. *Journal of Economic Psychology*. Vol.24, No.4, pp: 491-505
- Konow, J. (2001): Fair and square: the four sides of distributive justice. *Journal of Economic Behavior and organization*, Vol.46, No.2, pp: 137-165
- Kronman, A.T. (1981): Talent Pooling. In: J. Roland Pennock and John W. Chapman (Eds.): *Human Rights: Nomos 23*. New York: New York University Press, pp.58-79
- Kuhlman, D.M., Marshelo, A. (1975): Individual differences in game motivation as moderators of preprogrammed strategic effects in prisoner's dilemma. *Journal of Personality and Social psychology*, Vol.32, No.6, pp.922-931
- Kymlicka, W. (1990): *Contemporary Political Philosophy*. Oxford: Clarendon Press.
- Lamont, J. (1994): The Concept of Desert in Distributive Justice. *The Philosophical Quarterly*, Vol.44, No.1, pp.45-64
- Lamont, J. (1995): Problems For Effort-Based Distribution Principles. *Journal of Applied Philosophy*, Vol.12, No.2, pp.215-229
- Lane, R.E. (1986): Political Justice. *American Political Science Review*, Vol.80, No.2, pp.383-402
- Lange, P.A.M. (1999): BasicThe Pursuit of Joint Outcomes and Equality in Outcomes: An Integrative Model of Social Value Orientation. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.77, No. 2, pp:337-349
- LaTour, S. (1978): Determinants of participant and observer satisfaction with adversary and inquisitorial modes of adjudication. *Journal of Parsonality and Social Psychology*, Vol.36, No.6, pp: 1531-1545
- Lerner, M.J. (1977): The justice motive – some hypotheses as to its origins and forms. *Journal of Personality*, Vol.45, No.1, pp: 1-51
- Lerner, M.J., Lerner, S.C. (1981): *The justice motive in social behavior*. New York: Plenum
- Lerner, M.J., Whitehead, L.A. (1980): Procedural justice viewed in the context of justice motive theory. In: Mikula, G. (Ed): *Justice and social interaction: Experimental and theoretical contributions from psychological research*, Bern, Austria: Huber, pp.219-256
- Levey, G.B. (1997a): *Liberalism and Cultural Toleration: The Ineluctability of Autonomy*. Prepared for delivery at the 1997 Annual Meeting of the American Political Science Association, The Sheraton Washington Hotel, August 28-31, 1997. Copyright by the

- American Political Science Association.
- Levey, G.B. (1997b): Equality, Autonomy, and Cultural Rights. *Political Theory*, Vol.25, No. 2, April, pp.215-248
- Leventhal, G.S., Anderson, D. (1970): Self-interest and the maintenance of equity. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.15, No.1, pp: 57-62
- Lissowski, G., Tyszka, T. (1991): Principles of distributive justice. *Journal of Conflict Resolution*, Vol.35, No.1, pp: 98-120
- Lind, E.A., Kulik, C.T., Ambrose, M., De Vera Park, M.V. (1993): Individual and corporate dispute resolution: Using procedural fairness as a decision heuristic. *Administrative Science Quarterly*, Vol.38, No.2, pp.224-251
- Lind, E.A., Tyler, T.R. (1988): *The social psychology of procedural justice*. New York: Plenum Press.
- Lind, E.A., Tyler, T.R., Huo, Y, J. (1997): Procedural context and Culture: Variation in the Antecedents of Procedural Justice Judgments. *Journal of Personality and Social Psychology*, vol.73, No.4, pp.767-780
- Lomasky, L.E. (1987): *Persons, Rights, and the Moral Community*. New York: Oxford University Press.
- Lovaš, L. (2000): *Sociálne normy a spravodlivosť v sociálnej psychológii*. UPJŠ, FVS, Košice
- Lovaš, L. (1995): *Nespravodlivosť v interpersonálnych vzťahoch*. *Československá psychologie*, Vol.39, No.3, pp: 203-212
- Major, B., Adams, J.B. (1983): Role of Gender, Interpersonal Orientation, and Self-Presentation in Distributive-Justice Behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 45, No. 3, pp.598-608
- Mareš, P. (1999): *Sociologie nerovnosti a chudoby*. SLON, Praha
- Matějů, P., Vlachová, K. (2000): *Nerovnost, spravedlnost, politika*. SLON, Praha
- McKerlie, D. (1996): Equality. *Ethics* Vol.106, No.1, pp.274-296
- McClintock, C.G., Liebrand, W.B. (1988): The role of interdependence structure, individual value orientation, and another strategy in social decision making: A transformational analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.55, No.2, pp.396-409
- McCull-Kennedy, Janet, R., Sparks, B.A. (2003): Application of Fairness Theory to Service Failures and Service Recovery. *Journal of Service Research*, Vol.5, No.3, pp: 251-267

- Messé, L.A., Watts, B.L. (1983): Complex Nature of the Sense of Fairness: Internal Standards and Social Comparison as Bases for Reward Evaluations. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.45, No. 1, pp.84-93
- Michelbach, P.A., Scott, J.T., Matland, R.E., Bornstein, B.H. (2003): Doing Rawls Justice: An Experimental Study of Income Distribution Norms. *American Journal of Political Science*, Vol.47, No.3, pp: 523-539
- Mikula, G. (1980): *Justice and social interaction*. New York: Springer-Verlag
- Miller, D. (1976): *Social Justice*. Clarendon Press. Oxford.
- Miller, D. (1989): *Market, State, and Community*. Oxford: Clarendon Press.
- Mitchell, G., Tetlock, P.E., Mellers, B.A., Ordóñez, L.D. (1993): Judgments of Social Justice: Compromises Between Equality and Efficiency. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol 65, No. 45, pp.629-639
- Mullerson, R.A. (1999): Human Rights and the Individual as Subject of International Law: A Soviet View. *European Journal of International Law*. Vol.11, No.1
- Nielsen, K. (1979): „Radical Egalitarian Justice: Justice as Equality“. *Social Theory and Practice*, pp.209-226
- Nozick, R. (1974): *Anarchy, State and Utopia*. New York: Basic Books.
- Paterson, J.M., Green, A., Cary, J. (2002): The Measurement of Organizational Justice in Organizational Change Programmes: A Reliability, Validity, and Context-sensitivity Assessment. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*. Vol.75, No.4., pp: 393-409
- Postmes, T., Spears, R., Cihangir, S. (2001): Quality of Decision Making and Group Norms. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.80, No.6, pp.918-930
- Rapoport. A. (1988): Provision of Step-Level Public Good: Effects of Inequality in Resources. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 54, No. 3, pp.432-440
- Rasinski, K.A. (1987): What s Fair Is Fair – Or Is It? Value Differences Underlying Public Views About Social Justice. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.53, No. 1, pp.201-211
- Rasinski, K.A., Tyler, T.R. (1986): Social psychology and political behavior. In S. Long (Ed.): *Political behavior annual*, Vol.1, No.1, pp.103-128. Boulder, CO: Westview Press
- Ratner, R.K., Miller, D.T. (2001): The Norm of Self – Interest and Its Effects on Social Action. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol 81, No.1, pp.5-16

- Rawls, J. (1993): *Political Liberalism*. New York:Columbia University Press.
- Reno, R.R., Cialdini, R.B., Kallgren, C.A. (1993): The Transsituational Influence of Social Norms. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.64, No.1, pp.104-112
- Rescher, N. (1966): *Distributive Justice: A Constructive Critique of the Utilitarian Theory of Distribution*. Indianapolis: Bobbs-Merrill Co.
- Richard, O.C., Taylor, E.C., Barnett, T., Nesbit, M.F.A. (2002): Procedural Voice and Distributive Justice: Their Influence on Mentoring Career Help and other Outcomes. *Journal of Business Research*, Vol.55, No.9, pp: 725-736
- Riley, J. (1989): *Justice Under Capitalism*. In: John W. Chapman (Ed.): *Markets and Justice*. New York: New York University Press, pp.122-162
- Robbins, T., Summers, T.P., Miller, J.L. (2000): Intra- and inter-justice relationships: Assessing the direction. *Human Relations*. Vol.53, No.10, pp: 1329-1356
- Robbins, T.L., Summers, T.P., Miller, J.L., Hendrix, W.H. (2000): Using the Group-value Model to Explain the Role of Noninstrumental Justice in Distinguishing the Effects of Distributive and Procedural Justice. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, Vol.73, No.4, pp: 511-518
- Roemer, J.E. (2001): *Egalitarianism Against the Veil of Ignorance*. Working Papers – Yale School of Management s Economics Research Network, pp: 1-28
- Roos, J.P. (1973): *Welfare theory and social policy: A study in policy science*. Helsinki, Finland:Societas Scientarium Fennica
- Rutte, C.G., Messic, D.M. (1995): An integrated model of perceived unfairness in organization. *Social Justice Research*, Vol.1, No.2, 239-261
- Rutstrom, E.E., Williams, M.B. (2000): Entitlements and fairness: An experimental study of distributive preferences. *Journal of Economic Behavior and Organization*. Vol.43, No.1, pp: 75-90
- Sadurski, W. (1985): *Giving Desert Its Due*. Dordrecht, Holland: D.Reidel.
- Sampson, E.E. (1975): On justice as equality. *Journal of Social Issues*, Vol.31, No.1, pp.45-64
- Sattler, D.N., Kerr, N.L. (1991): Might versus morality explored: Motivational and cognitive bases for social motives. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.60, No.3, pp.756-765
- Scott, J.T., Matland, R.E., Michelbach, P.A., Bornstein, B.H. (2001): *Just Deserts: An Expe-*

- rimental Study of Distributive Justice Norms. *American Journal of Political Science*, Vol.45, No.4, pp: 749-767
- Sheppard, B.H., Lewicki, R.J. (1987): Toward general principles of managerial fairness. *Social Justice Research*, 1, 161-176
- Sher, G. (1987): *Desert*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Scheffler, S. (2000): Justice and Desert in Liberal Theory. *California Law Review*, Vol.88, No.3, pp: 965-991
- Schokkaert, E., Lagrou, L. (1983): An Empirical Approach to Distributive Justice. *Journal of Public Economics*, Vol.21, No.1, pp: 33-53
- Schofield, J.W. (1975): Effect of Norms, Public Disclosure, and Need for Approval on Volunteering Behavior Consistent with Attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol.31, No. 6, pp.1126-1133
- Schwartz, S. (1975): The justice of need and the activation of humanitarian norms. *Journal of Social Issues*, Vol.31, No.1, pp: 111-136
- Schwinger, T. (1980): Just allocations of goods: Decision among three principles. In Mikula, G. (Ed.): *Justice and social interaction*. New York: Springer-Verlag
- Sidwick, H. (1907): *The Methods of Ethics*. Londýn
- Sinclair, A.L. (2003): The Effects of Justice and Cooperation on Team Effectiveness. *Small Group Research*, Vol.34, No.1, pp: 74-101
- Skarlicki, D.P., Folger, R. (1997): Retaliation in the Workplace: The Roles of Distributive, Procedural, and Interactional Justice. *Journal of Applied Psychology*. Vol.82, No.3, pp: 434-444
- Soltan, K.E. (1982): Empirical Studies of Distributive Justice. *Ethics*. July, pp.673-691
- Sparks, B.A., McColl-Kennedy, J.R. (2001): Justice strategy options for increase customer satisfaction in a services recovery setting. *Journal of Business Research*. Vol.54, No.3, pp: 209-220
- Stainer, H. (1981): Liberty and Equality. *Political Studies*, pp.555-569
- Stouffer, S.A., Suchman, E.A., DeVinney, L.C., Star, S.A., Williams, R.M. (1949): *The American soldier: Adjustment during Army life* (Vol.1). Princeton, N.J: Princeton University Press
- Tata, J., Bowes-Sperry, L. (1996): Emphasis on distributive, procedural, and interactional justice: Differential perceptions of men... *Psychological Reports*, Vol.79, No.3, pp:

1327-1331

- Tata, J. (2000): Influence of Role and Gender on the Use of Distributive Versus Procedural Justice Principles. *Journal of Psychology*, Vol.134, No.3, pp: 261-267
- Thibaut, J.W., Kelley, H.H. (1959): *The social psychology of groups*. New York:Wiley
- Thibaut, J.W., Walker, L. (1975): *Procedural Justice. A psychological analysis*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Tornblom, K.J. (1977): Distributive Justice: Typology and Propositions. *Human Relations*, Vol.30, No.1, pp: 1-25
- Tornblom, K.Y. (1977): Magnitude and Sorce of Compensation in Two Situations of Distributive Injustice. *Acta Sociologica*, Vol.20, No.1, pp: 75-96
- Tornblom, K. (1992): *The social psychology of distributive justice*. Cambridge University Press, pp.177-236
- Tyler, T.R. (1984a): Justice in the political arena. In R. Folger (Ed.): *The sense of injustice* (pp.189-225). New York: Plenum Press
- Tyler, T.R. (1984b): The role of perceived injustice in defandants evaluation of their courtroom experience. *Law and Society Review*, Vol.18, No.1, pp.51-74
- Tyler, T.R. (2000): Social Justice: Outcome and Procedure. *International Journal of Psychology*, Vol.35, No.2, pp: 117-124
- Tyler, T.R., Caine, A. (1981): The influence of outcomes a procedures on satisfaction with formal leaders. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.41, No.3, 642-655
- Tyler, T.R., Folger, R. (1980): Distributional and procedural aspects of satisfacion with citizen-police encounters. *Basic and Applied Social Psychology*, Vol.1, No.2, pp.281-292
- Tyler, T.R., Lind, E.A. (1992): A rational model of autohority in groups. In: M.P.Zanna (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology*. Vol.25, pp:115-192. New York: Academic Press.
- Tyler, T.R., Rasinski, K.A., McGraw, K.M. (1985): The influence of perceived injustice upon support for the president, political authorities, and government institutions. *Journal of Applied Social Psychology*, Vol.15, No.3, pp.700-725
- Umphress, E.E., Labianca, G., Brass, D.J., Kass, E., Scholten, L. (2003): The Role of Instrumental and Expressive Social Ties in Employees Perceptions of Organizational Justice. *Organizational Science*, Vol.14, No.6, pp: 738-754

- Utne, M.K., Kidd, R.F. (1980): Equity and attribution. In: Mikula, G. (Ed.): Justice and social interaction. New York: Springer-Verlag
- Van den Bos, K., van Prooijen, J.W. (2001): Referent Cognition Theory: The Role of Closeness of Reference Point in the Psychology of Voice. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.81, No.4, pp: 616-626
- Van den Bos, K., Bruins, J., Wilke, H.A.M., Dronkert, E. (1999): Sometimes Unfair Procedures Have Nice Aspects: On the Psychology of the Fair Process Effect. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.77, No.2, pp.324-336
- Van de Bos, Vermunt, R., Wilke, H.A.M. (1997): Procedural and Distributive Justice: What Is Fair Depends More on What Comes First Than on What Comes Next. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.72, No.1, pp.95-104
- Van den Bos., K, Wilke, H.A.M., Lind, E.A. (1998): When Do We Need Procedural Fairness? The Role of Trust in Authority. *Journal of Personality and Social psychology*, Vol.75, No.6, pp.1449-1458
- Van Lange, P.A.M., Kuhlman, D.M. (1994): Social value orientations and impressions of a partner's honesty and intelligence: A test of the might versus morality effect. *Journal of Personality and Social Psychology* Vol. 67, No.1, pp.126-141
- Verburg, R. (2000): Adam Smith's growing concern on the issue distributive justice. *European Journal of the History of Economic Thought*. Vol.7, No.1, pp: 23-45
- Wagstaff, G.F. (1994): Equity, equality, and need: Three principles of justice or one? An analysis of „equity as desert“. *Current Psychology*, Vol.13, No.2, pp: 138-153
- Walker, L., LaTour, S., Lind, E.A., Thibaut, J. (1974): Reactions of participants and observers to modes of adjustment. *Journal of Applied Social Psychology*, Vol.4, No.2, pp: 295-310
- Walster, E., Berscheid, E., Walster, G:W: (1973): New directions in equity research. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.25, No.1, pp: 151-176
- Walster, E., Walster, G.W. (1975): Equity and social justice. *Journal of Social issues*, 31, pp.21-43
- Walster, E., Walster, G.W., Berscheid, E. (1978): *Equity: Theory and research*. Boston: Allyn - Bacon
- Walzer, M. (1983): *Spheres of Justice. A Defence of Pluralism and Equality*. Books, Inc., Publishers, New York.

- Weick, K.E.(1966): The concept of equity in the perception of pay. *Administrative Science Quarterly*, Vol.11, No.3, 414-439
- Wellbank, J.H. (1982): *John Rawls and his critics: an annotated bibliography*. New York: Garland Pub.
- Wrong, D.(1959): The functional theory of stratification: Some neglected considerations. *American Sociological Review*, Vol.24, No.6, pp.772-782
- Zaitchik, A. (1977): On Deserving to Deserve. *Philosophy and Public Affairs*, Vol.6, No.3, pp.370-388
- Young, J.T., Gordon, B. (1996): Distributive Justice as a Normative Criterion in Adam Smith's Political Economy. *History of Political Economy*. Vol.28, No.1, pp: 1-26
- Younts, C.W., Mueller, Ch.W. (2001): Justice Processes: Specifying the Mediating Role of Perceptions of Distributive Justice. *American Sociological Review*, Vol.66, No.1, pp: 125-175